

Jetina

Yritystä olla pitää

Keski-Karjalan Leader-ohjelma
2007-2013

SISÄLLYSLUETTELO

1. Aluksi tiivistelmä eli lyhyestä virsi kaunis.....	2
2. Edellisten ohjelmakausien satoa ja tulevan kauden kokoamista	4
2.1. Keski-Karjalan POMO ja Käskynkkää 2000-2006	4
2.1.1. Toimintaryhmätyön kasvun vuodet	4
2.1.2. Toimintaryhmätyön rooli seutukunnalla vahvistunut	5
2.1.3. Menestystekijöitä kokemuksemme mukaan.....	6
2.1.4. Käskynkkää ja toimintaryhmätyön paikallistalousvaikutuksia Keski-Karjalassa.....	6
2.2. Yritystä olla pitää kokoamisprosessi.....	8
2.2.1. Yritystä olla pitää –ohjelman kokoamisesta	8
2.2.2. Yritystä olla pitää –ohjelman linkittäminen muihin seutukunnallisiin ohjelmiin	9
2.2.3. Yritystä olla pitää -ohjelman linkittäminen maakunnallisiin ohjelmiin ja muiden toimintaryhmien ohjelmiin Etelä- ja Pohjois-Karjalassa.....	9
2.3. Yritystä olla pitää osana Keski-Karjalan ohjelmakokonaisuutta.....	10
3. Yritystä olla pitää toimii Keski-Karjalassa	11
3.1. Keski-Karjalaa pähkinän kuorella	11
3.2. Eletään seudullisten rakennemuutosten aika	16
3.3. Kulttuuri edelleenkin elämäntapana ja pikkuhiljaa myös ammattina.....	17
3.4. Kansalaistoiminta siirtynyt kohti tavoitteellisempaa toimintaa	17
3.5. Tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia	18
4. Yritystä olla pitää – toimeentulo ei jää	20
4.1. Yritystä olla pitää –ohjelman logiikka.....	20
4.2. Yritystä olla pitää visio 2013 ja ohjelman punainen lanka	23
4.3. Yritystä olla pitää: strategiset valinnat	23
4.3.1. Yritystä olla pitää –strategiasanastoa	24
4.3.2. Yritystä olla pitää strategiset toimintatavat.....	24
5. Toimintaa seitsemällä kanavalla.....	26
5.1. Elinkeino-kanava	27
5.2. Asumisen ja palveluiden kanava	29
5.3. Lähidemokratiakanava.....	31
5.4. Nuorisokanava.....	32
5.5. Kulttuurin ja viihtyisyyden kanava.....	33
5.6. Yhteisen ympäristön kanava.....	34
5.7. AV-kanava alueiden välisen toiminnan edistämiseksi	35
6. Yritystä olla pitää tavoitteet, seuranta ja arviointi.....	36
6.1.1. Yritystä olla pitää tavoitteet (määrälliset ja laadulliset).....	36
6.1.2. Hankkeiden valintakriteerit.....	36
6.1.3. Yritystä olla pitää -ohjelman seuranta ja arviointi.....	37
7. Digisovitin eli ohjelmatyön ohjaaminen.....	40
7.1. Yritystä olla pitää toimintaryhmätyön toimintastrategiat.....	40
7.2. Toiminnan ohjaaminen	42
7.3. Yritystä olla pitää hallinto	45
7.4. Panostaminen yhteistyöhön ohjelman toteuttamisen tukemisessa	46
7.5. Tiedottaminen	48
7.6. Ohjelman resursoiminen.....	49
7.6.1. Taloudelliset resurssit	49
7.6.2. Muut resurssit.....	50
8. Yritystä olla pitää –ohjelman liitteet	52

1. Aluksi tiivistelmä eli lyhyestä virsi kaunis

Tausta

Seutukuntamme suurimmat haasteet nousevat negatiivisesta väestönkehityksestä (sekä määrällinen että rakenteellinen) ja elinkeinorakenteen ja julkisen rakenteen murroksesta. Vahvuutemme ovat paitsi olemassa olevat peruspalvelut, elinkeinoelämän ja kehittämisen tukiverkosto, vahva kulttuuri- ja yhteisöllinen elämä, myös paikalliset toimijamme, joilla on tekemisen ja vaikuttamisen tahtoa ja ideoita. Mahdollisuutemme ovat avarakatseisessa yhteistyössä, laajassa osallistumisessa ja realistisessa tulevaisuuden uskossa (= ei luovuteta suurtenkaan haasteiden edessä), elinkeinojen ja elinympäristön toisiaan tukevassa kehittämisessä ja rajat ylittävissä yhteistyössä.

Keski-Karjalan seuraavan ohjelmakauden kehittämisohjelmapakettin muodostavat Keski-Karjalan lähialueohjelma (seutukunnan gateway-aseman hyödyntäminen), Keski-Karjalan työllisyysstrategia (seutukunnan työllisyysasteen parantaminen), Keski-Karjalan elinkeinostrategia (seutukunnan elinkeinoelämän vahvistaminen), Keski-Karjalan maaseutuohjelma (alueen elinvoimaisuuden vahvistaminen) sekä **Yritystä olla pitää** -ohjelma. Tässä paketissa **Yritystä olla pitää** -ohjelman roolina on ruohonjuuritason toiminnan edistäminen, kokeilu- ja asioiden alkuun laittaminen sekä erilaisten asioiden yhdistäminen ja verkottaminen.

Yritystä olla pitää visio 2013

”Meillä Keski-Karjalassa ihmisten on hyvä asua ja tulla taloudellisesti toimeen muuttuvista rakenteista riippumatta. Meitä paikallisia ihmisiä ohjaa realistinen tulevaisuuden usko, jonka avulla ponnistamme alueemme omista lähtökohdista ja hyödynnämme muiden alueiden kokemuksia ja vahvuuksia.

Toimintamme lähtökohtana ovat alueen omista lähtökohdista rakentuva realistinen tulevaisuuden usko, positiivinen suhtautuminen ja ennakkoluuloton ratkaisujen hakeminen. Elinkeinojen kehittäminen ja elinympäristön kehittäminen palvelevat toisiaan.

Meidän toimijoidemme ja toimintamme verkko on laajentunut ja vahvistunut entisestään ja se hyödyntää kaikkia mahdollisia resursseja niin seutukunnalla kuin seutukunnan ulkopuolellakin. Asioita ratkottaessa asianosaiset ovat tasavertaisia ja yhdistävät voimavaransa asioiden hoitamiseksi.”

Yritystä olla pitää -ohjelman punaisena lankana on realistisen tulevaisuuden uskon rakentaminen ja osallisuuden vahvistaminen.

Ohjelman logiikka, strategiset toimintatavat ja painopistealueet

Ohjelman logiikka on kuin sipuli. Ytimenä on toiminta, joka tuottaa tulosta. Toiminnan sisältöä ohjaavat pysyvät vaikutukset, joita halutaan saada aikaan. Tätä ovat tukemassa valitut toimintatavat. Tulosten ja tulevaisuuden rakentamista ohjaa kestävä kehityksen ajattelu.

Yritystä olla pitää -ohjelman strategiset toimintatavat ovat:

- neulatyynystrategia (tilaa kaikille toimijoille toimia, sillä meitä kaikkia tarvitaan; liikkeelle laittaminen; tekemiseen ja vaikuttamiseen kannustaminen)
- kumppanuus (maantieteellisten, toimiala- yms. rajojen ylittäminen; sopimuksellisuus sekä yhteistyön ja sen tavoitteiden konkretisoiminen; sektoreiden välisen yhteistyön edistäminen)
- omaan elämään tarttuminen (aktiivinen uusien töiden/ uusien toimeentulolähteiden etsiminen; aktiivinen oman toiminta-ympäristön kehittäminen; lumipalloilmiö: ”minun saamastani hyödystä hyötyvät muutkin”; ”seisominen omilla jaloilla”)

- kekseliäisyys ja osaaminen ("entä jos" –ajattelu, ulkopuolisen osaamisen kytkeminen)
- kestävä kehitys (yksilön, yhteisön, talouden ja ympäristön näkökulmasta)

Yritystä olla pitää -ohjelman painopistealueet eli ohjelmamme kanavat ovat elinkeinokanava, asumisen ja palveluiden kanava, lähidemokratiakanava, kulttuurin ja viihtyisyyden kanava, nuorisokanava, yhteisen ympäristön kanava ja AV-kanava (alueiden välisen toiminnan kanava). Elinkeinojen kehittämisen painoarvo ohjelmassa on n. 40 % ja elinympäristön kehittäminen n. 60 %.

Yritystä olla pitää -ohjelman laadulliset tavoitteet ovat

- realistisen tulevaisuuden uskon lisääminen
- osallisuuden lisääminen
- rajat ylittävä, konkreettinen kumppanuus
- aktiivinen omaan elämään tarttuminen ja oman toimintaympäristön kehittäminen
- kekseliäisyyden ja osaamisen lisääminen
- kestävän kehityksen periaatteiden soveltaminen käytäntöön

Yritystä olla pitää -ohjelman määrälliset tavoitteet ovat

- 180-190 rahoitettua hanketta, joista puolet yrityshankkeita tai elinkeinoelämän kehittämishankkeita
- 30 uutta yritystä ja 180 kehitettyä olemassa olevaa yritystä
- 75 uutta ja 135 säilytettyä työpaikkaa
- 30 uutta tuotetta, 105 uutta palvelua ja 140 säilytettyä palvelua (palveluissa mukana myös yhteisölliset palvelut)
- 200 uutta asukasta
- 75 koulutusta/kurssia, joissa 100 koulutusosallistujaa ja 650 kurssitettua
- 175 uutta yhteistyökuviota/-verkostoa
- 10000 ihmistä aktivointi- ja tiedotustilaisuuksissa

Kehitämme ohjelman toteutuksen aikana erilaisia toimintatapoja. Erityisenä kehittämisen kohteena on kestävän kehityksen ajattelutavan vieminen hanke- ja ohjelmatyön ohjaamiseen käytännön tasolla.

Yritystä olla pitää -ohjelman rahoitusraami on seuraava:

EMOTR-TL	€
Toimintalinja 1	129 000
Toimintalinja 2	52 000
Toimintalinja 3	3 324 000
Toimintalinja 4	1 663 000
- alueiden välinen	773 000
- toimintaraha	890 000
Ohjelma yhteensä	5 168 000

Ohjelman rahoitus on seuraava:

Rahoitussuunnitelma	%	€
Yksityinen rahoitus	35 %	1 819 050
Julkinen rahoitus	65 %	3 370 950
- josta EU ja valtio (80 %)	52	2 677 074
- josta kunnat (20 %)	13	671 876
Yhteensä		5 168 000

2. Edellisten ohjelmakausien satoa ja tulevan kauden kokoamista

2.1. Keski-Karjalan POMO ja Käskynkkää 2000-2006

2.1.1. Toimintaryhmätyön kasvun vuodet

Toimintaryhmätyötä on tehty Keski-Karjalassa vuodesta 1997. Edellisellä ohjelmakaudella työtä tehtiin POMO-rahoituksen turvin (Keski-Karjalan POMO-ohjelma) ja kuluvalle kaudella LEADER+ rahoituksen tukemana (Käskynkkää 2000-2006 –ohjelma).

Keski-Karjalan POMO-ohjelmasta rahoitettiin 26 pienimuotoista ruohonjuuritason kehittämishanketta (8 kylähanketta, 9 matkailuhanketta, 8 pienyritystoimintaa tukevaa hanketta ja kaksi ympäristö- ja virkistyshanketta). Hakijoina olivat pääosin yhdistykset. POMO-ohjelman merkittävimmät tulokset olivat

- hankkeilla oli merkittävää vaikutus yhteistyön ja yhteistoiminnan lisäämiseen paikallistasolla sekä vuorovaikutukseen kuntatason kanssa.
- jokainen hanke oli oman näköisensä, paikallisiin tarpeisiin rakennettu kokonaisuus
- POMO-tyyppinen toiminta katsottiin sopivan parhaiten maaseudun sivuelinkeinojen, kylien ja yrittäjien välisen yhteistyön ja elinympäristön viihtyisyyden kehittämiseen
- POMO-toiminnan parhaina puolina oli ihmisten aktivointi omaehtoiseen toimintaan ja mahdollisuus vaikuttaa paikallisiin asioihin

Käskynkkää 2000-2006 –ohjelmasta on rahoitettu 30.6.2005 mennessä 96 hanketta, joista 30 on ollut yrityshankkeita ja 66 yleisiä kehittämishankkeita. Hakijoista 56 % on ollut yhdistyksiä, 32 % yrityksiä ja 12 % julkisia toimijoita. 61 % hakijoista on ollut uusia hanketoiminnan kentässä. Käskynkkää-ohjelma eroaa POMO-ohjelmasta siinä, että Käskynkkää-ohjelmasta on voitu rahoittaa yrityshankkeita. Tähänastiset merkittävimmät vaikutukset ovat olleet

- hankkeiden sisällöllinen laajuus POMO-kauteen verrattuna
- toimijoiden tulevaisuuden usko on lisääntynyt
- 75 % hankkeista jatkaa toimintaansa tavalla tai toisella
- elinkeinoelämää tukevat yleiset kehittämishankkeet: suora hyöty yrityksille markkinoiden kasvun ja tuotekehityksen kautta
- myönteisiä vaikutuksia syntynyt yhteistyötä hakevien hankkeiden vaikutuksesta ja sellaisissa hankkeissa, joissa yhteistyö ei ole perinteistä tai ei ole sektori-kohtaista
- hankkeet ovat konkreettisesti rakentaneet pohjaa, jolla suuntaamme seuraavalle ohjelmakaudelle (hankkeissa kokeiltu uusia ideoita tai pieniä yksittäisiä saman alan hankkeita on rahoitettu useampi, jolloin kokonaisuudesta on tullut merkittävä), kts. liitteenä 1 kaaviokuvat hankkeiden kytkeytymisestä seutukunnan tulevaisuuteen

Yhteenvetona voidaan todeta, että kuluneiden 12 vuoden aikana toimintaryhmärahoitteisten hankkeiden

- sisältö on monipuolistunut
- hankkeissa on tehty useita innovaatioita (sekä yritys- että yhteisöpuolella)
- hankkeiden kokeilevuus on lisääntynyt ja hankkeilla on ratkottu seutukunnan pullonkauloja
- hanketoimijat ovat aiempaa laajemmin verkottuneet ja hakevat aktiivisemmin yhteistyökumppaneita
- toimintaryhmähankkeita ei pidetä enää ”harrastuspuuhailuna”, vaan ne ovat osoittaneet olevansa paljon merkittävämpiä myös kovia tuloksia hakevien toimijoiden silmin
- toimintatapana ruohonjuuritasolähtöisyys ja yhteisöllisyys on osoittanut merkityksensä ja sitä lähtökohtaa hyödynnetään myös seutukunnan elinkeinollisessa kehittämisessä

2.1.2. Toimintaryhmätyön rooli seutukunnalla vahvistunut

Toimintaryhmätyön rooli on muuttunut seutukunnalla sitten toiminnan alkamisen. Alussa toiminta miellettiin kylä- ja yhdistystoiminnan aktivoinniksi. POMO-kauden yksi merkittävimpiä tuloksia oli laajojen joukkojen saaminen mukaan kehittämistoimintaan.

Käskynkkää 2000-2006 –kaudella toimintaryhmätyön rooli on vahvistunut ja se mielletään seutukunnalla

- paikallisen omaehtoisen toiminnan tukemisena ("lähimahdollistaja")
 - on vain kaksi tärkeää kysymystä: "mitä haluat" ja "mitä tarvitset" ja näitä yritetään auttaa eteenpäin
- taimien kasvattajana
 - kokeileva toiminta
 - erilaisten toimintojen liikkeelle laittaminen (alkuvaiheen käynnistäminen)
- paikallisen toimintaympäristön kehittäjänä
 - kriittisen massan kokoaminen
 - asianosaisten kokoaminen
 - toimintamallien kokeilu
- rahoituksen "junailijana"
 - paikallisuuden nostaminen tarvearviointiin
 - seutukunnallisten hankkeiden ja ohjelmien kirjoittaminen ja edistäminen
- byrokratian puskurina
 - PK viranomaisryhmä: maakunnalliset tulkinnat
 - valtakunnan tasolla mukana indikaattoreiden, hallinnon työkalujen ja raportoinnin kehittämisessä ja arvioinnissa
 - kehittämishankkeiden vaiheistusmalli byrokratian keventämiseksi

Toimintaryhmätyön toiminnallinen yhteistyö on samalla laajentunut:

- Keski-Karjalan elinkeinoelämän kehittämiseksi olemme tehneet yhteistyötä paitsi hanke-toimijoiden, myös Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETIn , Sienikeskuksen, KarLink-yrityspalvelukeskuksen, nuoriso- ja aikuisoppilaitosten, ProAgria Pohjois-Karjalan, Pohjois-Karjalan Uusyrityskeskukseen, kuntien, Keski-Karjalan työvoimatoimiston ja Työpoolin kanssa
- Keski-Karjalan elinympäristön kehittämiseksi olemme tehneet yhteistyötä hanketoimijoiden lisäksi kuntien, Keski-Karjalan Aikuiskoulutusverkoston, nuorisovaltuustojen ja oppilaskuntien, Pohjois-Karjalan Kylät ry:n, Maaseudun Sivistysliiton, Pohjois-Karjalan Metsäkeskuksen ja Pohjois-Karjalan naisten voimavarakeskuksen kanssa
- maakunnallisessa kehittämistoiminnassa olemme tehneet yhteistyötä Pohjois-Karjalan muiden toimintaryhmien, Pohjois-Karjalan TE-keskuksen, Pohjois-Karjalan maakuntaliiton, Pohjois-Karjalan Kylät ry:n, Maaseudun Sivistysliiton ja Joensuun yliopiston kanssa
- kansainvälisessä toiminnassa olemme tehneet yhteistyötä Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymän, Pohjois-Karjalan maakuntaliiton, Suomen Sininen Tie ry:n, Jalasjärven Aikuiskoulutuskeskuksen ja hollantilaisen HAS den BOSCH ammatillisen yliopiston kanssa
- maaseudun kehittämisen taustatyössä olemme tehneet yhteistyötä MMM:n, YTR/Maaseutusopimustyöryhmän, Joensuun yliopiston, Helsingin yliopiston (Mikkeli) ja Suomen Kylätoiminta ry:n kanssa
- LEADER+ hallinnon kehittämiseksi olemme tehneet yhteistyötä Pohjois-Karjalan viranomaisryhmän jäsenten kanssa ja MMM:n kanssa

2.1.3. Menestystekijöitä kokemuksemme mukaan

Kokemuksemme mukaan kehittämistoiminnan menestystekijöitä (niin hanketoiminnassa kuin muussakin kehittämistoiminnassa) ovat

- kehittämistyö on muuttanut ajattelua
 - suhde hanketyöhön muuttunut positiivisemmaksi
 - puuhastelusta ammattiin
 - usko tulevaisuuteen on vahvistunut
- kehittämistoiminnan menestystekijöitä ovat
 - paikallinen todellinen tarve
 - ei pelkkiä seiniä, vaan toiminnan kehittäminen mukana
 - yhteistyö (erit. uudet yhteistyökumppanit) ja yhteinen tekeminen
 - osaamisen lisääminen
 - innovatiivinen toimintatapa
 - aktiivinen tilaisuuksien etsiminen
 - yritysten yhteistyöhankkeet
 - yritysten ja yhdistysten yhteishankkeet
 - kehittämistoimenpiteiden tulosten kytkäytyminen tulevaisuuteen ja laajempaan seutukunnan kehittämisen kokonaisuuteen

2.1.4. Käslynkää ja toimintaryhmätyön paikallistalousvaikutuksia Keski-Karjalassa

Olemme olleet mukana MTT:n ”Paikallisten toimintaryhmien paikallistaloudelliset vaikutukset” –tutkimuksessa, joka toteutettiin 2005-2006. Tässä tutkimuksessa kyseltiin sekä kirjallisesti että haastattelemalla, mitä kuuluu hankkeille, joiden toiminta on pääosin päättynyt vuoden 2005 loppuun mennessä. Tutkimuksessa oli mukana kaikkiaan 15 yrityshanketta (30 % ohjelmakaudella 2001-2006 elokuun 2006 loppuun mennessä rahoitetuista hankkeista, keskim. tuki 8020 €/hanke), 10 elinkeinollista kehittämishanketta (37 % ohjelmakaudella 2001-2006 elokuun 2006 loppuun mennessä rahoitetuista hankkeista, keskim. tuki 28243 €/hanke) ja 30 yhteisöllistä hanketta (52 % ohjelmakaudella 2001-2006 elokuun 2006 loppuun mennessä rahoitetuista hankkeista, keskim. tuki 26811 €/hanke). Tässä Jetinan osalta poimintoja tutkimusaineistosta, joita olemme käyttäneet arvioidessamme tämän ohjelman tuloksia ja vaikutuksia:

Yrityshankkeet (vastaajana hakijatahon edustajat):

- tutkimuksessa mukana 6 aloittavaa ja 9 toimintaansa kehittävää yritystä (yhteensä 15 hankkeessa, hankkeissa kehitettävänä toimintana matkailu, käsityöt, tuotannollinen toiminta ja apu kotiin)
- 80 %:lla yrityksistä liikevaihto nousussa, keskimääräinen muutos n. 22 000 €/yritys (keskim. 34 % liikevaihdosta ennen hanketta, liikevaihdon muutos 2,75-kertainen hankkeen julkiseen tukeen verrattuna)
- työpaikkamuutokset uusissa yrityksissä keskimäärin +0,8 htv ja toimivissa +0,6 htv
- yhteistyöllä suuri-erittäin suuri merkitys 46 %:lle, jonkinlainen 46 %:lle ja pieni 8 %:lle
- vastanneista matkailuyrityksistä matkailuyritysten päiväkävijämäärä oli nousussa 71 %:lla näistä yrityksistä ja yöpymisvuorokausien määrä oli nousussa puolella omaa majoituskapasiteettia omaavista yrityksistä

Elinkeinolliset hankkeet (vastaajana hankkeisiin osallistuneet yritykset):

- tutkimuksessa mukana 7 hanketta. Näistä haastateltiin 9 aloittavaa ja 56 toimintaansa kehittävää yritystä (yhteensä 65 yritystä). 8 yritystä oli osallistunut 2 hankkeeseen. Hankkeiden kehitettävänä toimintoina olivat matkailu, käsityöt ja yleinen elinkeinojen kehittäminen.

- 68 %:lla yrityksistä liikevaihto nousussa, 15 %:lla ennallaan. Keskimääräinen liikevaihdon muutos lähtötilanteesta alle 50 000 € liikevaihdon yrityksissä n. 50 400 €, 50000-100000 € yrityksissä n. 5 900 € ja yli 100000 € yrityksissä 146 000 € (liikevaihdon muutos keskim. 71 800 €/yritys). Keskimääräinen liikevaihdon muutos oli 63,7 % liikevaihdosta hankkeen alussa.
- työpaikkamuutokset uusissa yrityksissä keskimäärin + 1 htv ja toimivissa +0,7 htv (keskim. 0,7 htv)
- kehittämishankkeeseen osallistumisen kerrannaisvaikutuksia: 16 uutta investointia yhteisarvoltaan vähintään 270 000 € (12 hintailmoitusta), myötävaikutus 3 uuteen investointiin yhteisarvoltaan 646 000 €, 14 uutta yritystukea kokonaisarvoltaan 466 500 €, 58 muuhun toimenpiteeseen, kuten tuote- ja tuotannonkehitykseen, markkinointiin ja koulutukseen yhteisarvoltaan vähintään 186 500 € (9 hintailmoitusta) ja uuteen yhteistyöhön 77 %:ssa yrityksistä
- yhteistyöllä suuri-erittäin suuri merkitys 42 %:lle, jonkinlainen 37 %:lle ja pieni 19 %:lle ja ei lainkaan merkitystä 2 %:lle yrityksistä
- matkailuyritysten päiväkävijämäärä oli nousussa 42 %:lla ja yöpymisvuorokausien määrä 8 %:lla

Yhteisölliset kehittämishankkeet (vastaajana hakijatahon edustajat)

- tutkimuksessa mukana 30 hanketta, joista 26 oli yhteisöllisiä ja 4 elinkeinollisia. Näistä haastateltiin hankevastaavat.
- 75 % elinkeinollista ja 46 % yhteisöllistä hankkeista oli johtanut uusiin työpaikkoihin. Näissä hankkeissa työpaikkoja oli syntynyt 4 htv/elinkeinollinen hanke ja 0,2 htv/yhteisöllinen hanke eli keskimäärin 0,8 htv/hanke
- kehittämishankkeiden kerrannaisvaikutuksia: kehittämishankkeet olivat johtaneet yhteistyöhön 96 % hankkeista, muihin kehittämistoimenpiteisiin 93 % hankkeista, uusiin investointeihin 70 % hankkeista ja uusiin yritystukiin 19 % hankkeista. Uutta yritystoimintaa oli aloitettu 33 %:ssa kehittämishankkeista.
- 26 % hankkeista oli kunnostettu luontoympäristöä ja 37 % hankkeista rakennettua ympäristöä
- 56 % hankkeista oli lisännyt päiväkävijämäärää, päiväkävijämäärän lisäys oli n. 20000 kpl (seutukunnan ulkopuolelta n. 10000 kpl) ja n. 19 % yöpymisvuorokausien määrää
- hankkeet olivat myötävaikuttaneet n. 45 uuden asukkaan muuttamiseen seudulle

Tutkimuksessa laskettiin yritysten liikevaihdon muutosten, työpaikkavaikutusten, päiväkävijöiden ja yöpyjien ja uusien asukkaiden lukujen pohjalta vaikutusta kunnallisverotuloon. Kunnallisverotulovaikutukset ovat jo tutkimuksessa käytetyn aineiston (2005 loppuun mennessä toimintansa lopettaneet hankkeet) merkittäviä suhteessa kuntien toimintaan sitomaan rahan. Näissä luvuissa eivät ole mukana hankkeiden seutukunnan ulkopuolelta tulevan ja hankkeiden aikaisen rahaliikenteen vaikutukset.

2.2. Yritystä olla pitää kokoamisprosessi

2.2.1. Yritystä olla pitää –ohjelman kokoamisesta

Aloitimme **Yritystä olla pitää** -ohjelman valmistelun samanaikaisesti Keski-Karjalan maaseutuohjelman kokoamisen kanssa keväällä 2004. Ohjelmaa varten koottiin mm. seuraavia taustatietoja:

- kyläkarta Keski-Karjalan kylien kyläsuunnitelmista ja selvitys kylien markkinointiajatuksista (mukana 22 kylän kyläsuunnitelmat, kooste liitteenä 2)
- maatilakysely Keski-Karjalan maataloilille kehittämistarpeista ja tulevaisuuden ajatuksista ja Suomen Gallup Elintarviketiedon maatilaselvitys 1990-2003 (mukana 350 vastausta)
- yrityskysely Keski-Karjalan ei-maatila-yrityksille kehittämistarpeista sekä YritysHarava-haastattelut yritystoiminnan kehittämisaihioiden hakemiseksi (mukana 139 yrityskyselyn ja 78 toiminnan aloittamista/laajentamista harkitsevan YritysHaravavastaukset)
- nuorten paluumuuttokysely (352 Keski-Karjalasta poismuuttaneen vuosina 1976-1985 syntyneiden vastaukset, kooste vastauksista liitteenä 3)
- kokemuksia LEADER+ hankkeista ja hankkeiden ehdotuksia tulevaisuudesta

Ohjelman valmistelua ohjasi Jetinan hallitus. Hallituksen valmistelutyö rakentui aikaisemman toiminnan arvioinnille (niin hanketoiminnan kuin omankin toiminnan osalta), tulevaisuuden ennakkoinnille ja toimintaryhmätyön arvojen määrittämiselle. Jetinan hallitus on työstänyt ohjelmaa omalta osaltaan useammassa kokouksessa. Ohjelmatyön sihteerinä on toiminut Sirpa Maijanen.

Hallituksen tukena valmistelutyössä olivat matkailun teemaryhmä, asumisen ja palveluiden teemaryhmä, kulttuurin teemaryhmä, arjen teknologian työryhmä ja reitistötyöryhmä sekä lähiruokaklubi, hoivaklubi sekä kunta kumppanina -klubin käynnistysvaihe. Näihin työryhmiin kutsuttiin Jetinaklubien toiminnan periaatteen mukaan kaikkien asiaan liittyvien tahojen edustajat. Ryhmien vetäjät ja tiedon kokoajat olivat seuraavat: matkailussa erä- ja luonto-opas Eeva Tynkkynen sekä yrittäjät Reino Löppönen ja Riitta Soininen, asumisessa ja palveluissa Anne Koskinen ja Eero Ikonen, kulttuurissa Leena Tuhkanen (toteutettiin kunnittain), arjen teknologiassa Sirpa Maijanen ja Rauni Pirinen, reitistötyöryhmässä Eero Ikonen ja Sirpa Maijanen, lähiruoassa kuntien keittiöiden edustajat ja Sirpa Maijanen, hoivaklubissa yrittäjä Helmi Lappalainen ja kunnan edustaja Eeva Seppänen. Nämä ryhmät tuottivat omalta alaltaan puntaroitua tietoa ja esityksiä siitä, millainen Keski-Karjalan tulisi olla ko. asian näkökulmasta ja mitä sen aikaansaamiseksi tarvitaan.

Lisäksi kävimme eri ryhmien (mm. nuoret, kylät, matkailuyrittäjät, käsityöläiset, maatalousyrittäjät) keskusteluja ajankohtaisista ja tulevaisuuden haasteista. Kylien, matkailuyritysten ja maatalousyrittäjien osalta tilaisuudet olivat osin avoimia osin juuri näille ryhmille kohdennettuja, nuorten osalta kierrettiin kunnissa keskustelemassa sekä nuorten, nuorisotyöntekijöiden ja opojen kanssa. Nämä tilaisuudet tuottivat omalta alaltaan tietoa ja esityksiä siitä, millainen Keski-Karjalan tulisi olla juuri ko. asian näkökulmasta ja mitä sen aikaansaamiseksi tarvitaan.

Ohjelmatyön edetessä järjestimme syksyllä 2005 Elomarkkinoilla ohjelmasta infoa sekä kunnittain kaikille avoimia keskustelutilaisuuksia. Ohjelman eri versiot ovat olleet nähtävillä osana maaseutuohjelmaa Jetinan nettisivuilla syksyllä 2005. Ohjelman eri painopistealueiden painoarvoja selvitimme kysymällä ohjelman esittely- ja keskustelutilaisuuksissa läsnä olevien näkemyksiä tärkeimmistä painopisteistä (äänestys).

Kuntien osalta **Yritystä olla pitää** -ohjelmasta on keskusteltu

- kuntien maaseutuasioista vastaavien lautakuntien kanssa
- kunnanhallitusten kanssa
- Keski-Karjalan seutuvaltuustossa

ja lisäksi ohjelmaa on esitelty Rääkkylän ja Kesälahden kunnanvaltuustoille. Keski-Karjalan seutuvaltuusto hyväksyi osallistumisen **Yritystä olla pitää** -ohjelman rahoitukseen omalta osaltaan (periaatepäätös). Kuntien osalta Rääkkylän ja Kiteen hallitukset ovat tehneet periaatteellisen päätöksen ohjelmaan mukaan lähtemisestä, Tohmajärven osalta asia on esillä 20.12.2005. Ohjelmarahoituksesta ja mahdollisuudesta kasvattaa ohjelman kokonaisbudjetia keskusteltiin seutuvaliokunnassa 5.6.2006. Ohjelman päivityksen jälkeen ohjelma vietiin uudestaan kuntiin ja kuntien hallitukset ovat tehneet päätöksen kuntien osallistumisesta ohjelmaan (Kiteen kaupunginhallitus 18.9.2006, Rääkkylän kunnanhallitus 18.9.2006, Tohmajärven kunnanhallitus 18.9.2006 ja Kesälahden kunnanhallitus 25.9.2006).

2.2.2. Yritystä olla pitää –ohjelman linkittäminen muihin seutukunnallisiin ohjelmiin

Jetina osallistui samanaikaisesti **Yritystä olla pitää** -ohjelman kanssa valmisteltaviin seuraaviin seutukunnallisten ohjelmien tekemiseen ja kokosi niistä aineistoa:

- Keski-Karjalan lähialueohjelma
- Keski-Karjalan työllisyysstrategia
- Keski-Karjalan elinkeinostrategia
- Keski-Karjalan ympäristöfoorumi (Jetina puheenjohtajana)
- Keski-Karjalan maaseutuohjelma (Jetina kokoonjuoksijana ja kirjoittajana)

Seutukunnan eri ohjelmien rinnakkainen valmistelu takasi sen, että **Yritystä olla pitää** -ohjelman valmistelussa esille nousseet tärkeät asiat ovat mukana seutukunnan muissa ohjelmissa ja päinvastoin. Ohjelman valmistelu linkittyi Keski-Karjalan maaseutuohjelman ja samalla **Yritystä olla pitää** -ohjelman tekemiseen ja yhteistyöstä ja toimenpiteistä neuvoteltiin seuraavien tahojen kanssa: kunnat (maaseutu-asioista vastaavat lautakunnat), Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä AIKO, Pohjois-Karjalan AMK, ProAgraria Pohjois-Karjala, Pohjois-Karjalan Uusyrittäjäkeskus ja Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETI.

Elinkeinostrategiaan liittyen valmisteltiin Seutu-YPP-sopimusta, josta on olemassa luonnos ja jonka allekirjoittajista yksi tulee olemaan Jetina.

2.2.3. Yritystä olla pitää -ohjelman linkittäminen maakunnallisiin ohjelmiin ja muiden toimintaryhmien ohjelmiin Etelä- ja Pohjois-Karjalassa

Ohjelman valmistelussa on tehty yhteistyötä Pohjois- ja Etelä-Karjalan muiden toimintaryhmien kanssa. Hallitustasolla (Pohjois-Karjalan toimintaryhmien yhteiset kokoukset ja yhteinen opintomatka Viroon, Pohjois- ja Etelä-Karjalan toimintaryhmien yhteinen suunnitteluseminaari) olemme keskustelleet yhteisistä toimenpiteistä, toimintaryhmätyön arvoista ja toimintaryhmätyön toiminnan tukemisesta (kuinka virtaannutaan, kun ei enää jakseta) sekä hallinnollisesta yhteistyöstä. Teimme myös yhteisen kyselyn hallituksiemme jäsenille, työntekijöille ja TE-keskuksen edustajille toimintaryhmätyön laadusta ja mitä toimintatavoissa pitäisi ottaa huomioon. Lisäksi olemme neuvotelleet ja sopineet yhteistyöstä Piällysmies ry:n kanssa.

Yritystä olla pitää –ohjelma on valmisteltu samanaikaisesti Pohjois-Karjalan maaseutuohjelman kanssa ja se linkitettiin siihen samoin kuin Keski-Karjalan maaseutuohjelmakin. Olemme sopineet ”työnjaosta” TE-keskuksen eri osastojen ja toimintaryhmien kesken.

2.3. Yritystä olla pitää osana Keski-Karjalan ohjelmakokonaisuutta

Yritystä olla pitää seutukunnan kehittämiskokonaisuudessa

Keski-Karjalan seuraavan ohjelmakauden kehittämisohjelmapaketin muodostavat

- Keski-Karjalan lähialueohjelma (seutukunnan gateway-aseman hyödyntäminen)
- Keski-Karjalan työllisyysstrategia (seutukunnan työllisyysasteen parantaminen)
- Keski-Karjalan elinkeinostrategia (seutukunnan elinkeinoelämän vahvistaminen)
- Keski-Karjalan maaseutuohjelma (alueen elinvoimaisuuden vahvistaminen)
- **Yritystä olla pitää** -ohjelma (näkökulmana ruohonjuuritason toiminnan edistäminen, toiminnan liikkeelle laittaminen, kokeilevuus)

Liitteessä 4 on esitelty tarkemmin yhteenveto Keski-Karjalan seutukunnan kehittämisohjelmista ja niiden pääsisällöstä.

Ohjelmamme kytkeytyy vahvasti Keski-Karjalan maaseutuohjelmaan, jossa on asetettu eri asioille tavoitteita ja esitetty toimenpiteitä. Siinä on myös esitetty työnjakoa seutukunnan kehittämisenorganisaatioiden ja muiden toimijoiden kesken (www.jetina.fi -> maaseutuohjelma). Tämä ohjelmamme tukee osaltaan Keski-Karjalan maaseutuohjelman toteuttamista. Rahoittajan roolin lisäksi Jetinalla on ohjelmassa muitakin tehtäviä ja vastuullamme on seuraavien osioiden toteuttamisen vetäminen: käsityöläiset ja kulttuuri sekä yhdessä kuntien kanssa asuminen, maaseudun peruspalvelut, lähidemokratia, viihtyisyys ja yhteisöllinen ympäristö.

Seudullisten eri toimijoiden roolit seutukunnan kehittämiskokonaisuudessa

Seutuvaltuusto

- ohjelman koordinointi ja seuranta

Kunnat ja kuntien eri hallinnonalat

- yleinen elinkeinojen kehittäminen, puitteiden luominen/tarjoaminen (infra, muu toimintaympäristö)
- asuminen, viihtyvyys, palvelut
- kumppanuus ja lähidemokratia
- hankkeiden hallinnointi

Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETI, Seutu-YPP

- toimialakohtainen elinkeinojen kehittäminen
- yritysneuvonta (ml. maksulliset palvelut)
- seudulliset elinkeinohankkeet

Uusyrittäjäkeskus, ProAgraria, Metsäkeskus, Pohjois-Karjalan naisten voimavarakeskus, Tiedepuisto

- ProAgraria, Metsäkeskus: toimialakohtainen kehittäminen ja neuvonta
- Pohjois-Karjalan Uusyrittäjäkeskus, Pohjois-Karjalan naisten voimavarakeskus, Tiedepuisto: täydentävä yleisneuvonta ja erikoispalvelut

Nuorisokoulutusorganisaatiot

- ammattikoulutuksen suuntaaminen seutukunnan elinvoimaisuutta tukevasti

Aikuiskoulutusorganisaatiot

- koulutus ja tutkimus seutukunnan tukena
- työelämän palveluiden kehittäminen
- aluekehittäminen (elinkeinot, toimintaympäristö)
- hanketoiminta

Toimintaryhmätyö ja Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry

- erilaisten toimintojen liikkeelle laittaminen (alkuvaiheen käynnistäminen)
- paikallisen omaehtoisen toiminnan tukeminen
- verkostojen kokoaminen
- paikallisen toimintaympäristön kehittäminen
- rahoituskanava (toimintaryhmätyyppiset rahoitukset paikallisiin hankkeisiin)

Työvoimahallinto

- työllistämispalvelut
- rahoittaja

3. Yritystä olla pitää toimii Keski-Karjalassa

3.1. Keski-Karjalaa pähkinän kuoressa

Perusasiat

Keski-Karjalan seutukunnan muodostavat neljä Pohjois-Karjalan maakunnan eteläisintä kuntaa: Kesälahti, Rääkkylä, Tohmajärvi sekä Kiteen kaupunki. Pinta-alaltaan 3 300 km² :n laajuinen seutukunta rajoittuu idässä Karjalan Tasavaltaan, pohjoisessa Tuupovaaran Kiihtelysvaaran, Pyhäselän ja Liperin kuntiin, lännessä Kerimäen ja Punkaharjun kuntiin sekä etelässä Parikkalan kuntaan (kuva 1). Alueen "leveys" on noin 60 km ja "korkeus" n. 70 km. Yleisiä teitä alueella oli v. 1993 1050 km. Alueen pinta-alasta on vesistöjä 815 km² (24,7 % pinta-alasta) ja metsiä n. 1750 km² (53 % pinta-alasta).

Keski-Karjalan sijainti

Keski-Karjalan seutukunnan käsite on luotu jo vuonna 1967 Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton seutusuunnitelmassa. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton runkokaava virallisti käsitteen vuonna 1975. Seutukuntayhteistyössä on siis alueella pitkät perinteet ja seutukunta-ajattelua on vahvistunut kuntien välisen yhteistyöelimen, Keski-Karjalan yhteistyötoimikunnan, perustaminen 1980-luvun alussa ja sittemmin seutuvaltuuston toiminnan aloittaminen v. 2004.

Keski-Karjalan sijainti Venäjän Karjalan "porttina" sekä Niiralan rajanylityspaikka ovat Keski-Karjalalle selkeä erityisetu, vaikka lähialueyhteistyö onkin luonnollisesti koko maakunnan ja

Itä-Suomen kiinnostuksen kohde. Kanssakäyminen Venäjän Karjalan väestön kanssa on viimeisen vuosikymmenen aikana saanut monia muotoja ja tasoja. Paikallishallinnon viranomaisten välisten virallisten yhteyksien lisäksi yhteistyötä on tehty mm. sosiaali- ja koulutussektoreilla sekä kansalaisjärjestöjen kesken. Seutukuntaan onkin kertynyt monenlaista rajaan liittyvää osaamista, jota toivottaisiin hyödynnettävän nykyistä tehokkaammin rajakaupan ja -palveluiden kehittämisessä.

Keski-Karjalan sijainti liikenneyhteyksiin nähden on hyvä. Valtatie 6 ja Karjalan rata halkovat seutukuntaa etelästä pohjoiseen. Kantatie 71 yhdistää seutukunnan Savonlinnan talousalueeseen. Kiteellä sijaitsee myös pienkonekenttä, joka vielä ei ole yleisessä liikennöintikäytössä.

Värtsilän Niiralassa sijaitsevan kansainvälisen raja-aseman kautta rajan ylittää vuosittain n. 1000000 henkeä. Raja-asema on nykyisin auki vuorokauden ympäri.

Vilkas ammattimainen vesiliikenne hyödyntää Oriveden lähes vuoden ympäri auki olevat syvävyöhykkeet satamineen. Myös harrasteveneilyllä on käytössään laaja reitistö pienvenesatamiin Saimaan vesistön suurjärvillä ja Karjalan Pyhäjärvellä.

Keski-Karjalan luonnolle ominainen piirre on Laatokan lehtovyöhyke ja sen kohtaaminen Salpausselän vaihettumisvyöhykkeen kanssa. Tämä näkyy maisemassa pienelle alueelle sijoittuvina lukuisina erilaisina biotooppeina ja rikkaana ja omaperäisenä kasvi- ja eläinlajistona. Samoin luonnon- ja kulttuurimaisemien kohtaaminen näkyy Keski-Karjalassa jännittävinä rajapintoina. Ihmisen toiminnan ja asumisen vuosisataiset jäljet on vahvasti läsnä maisemassa, jonka läpi vanhat erä-, kauppa- ja sotareitit ovat jo vuosisatoja kulkeneet. Kasvimaantieteellinen rajakohta yhdessä vanhan asutuksen ja maatalouden kanssa ovat tehneet Keski-Karjalasta ainutlaatuisen luontokokonaisuuden. Erityisen mielenkiinnon kohteeksi ovat viime vuosikymmeninä muodostuneet Värtsilän, Tohmajärven, Kiteen ja monipuoliset lintualueet.

Suurin osa vesistöstä kuuluu Suur-Saimaan vesistöalueeseen. Merkittävimmät järvi-alueet ovat Vuoksen vesistön Orivesi, kirkkaudestaan tunnettu Puruvesi, Venäjän puolelle ulottuva Karjalan Pyhäjärvi, Onkamojärvet ja Särkijärvet. Matkailun kannalta tärkeä on myös Laatokkaan laskeva Jänisjokea ja kuntakeskusten lähivesistöt, Kiteenjärvi ja Tohmajärvi. Lisäksi alueella on lukuisia pienvesistöjä. Kalaisat ja monimuotoiset vedet ovat niin ammattikalastajien kuin kotitarve- ja virkistyskalastajienkin ahkerassa käytössä, mutta vesien hyödyntäminen esim. kalastusmatkailuun on vielä lapsenkengissä.

Keski-Karjalasta kuuluu merkittäviä kohteita erilaisiin luonnonsuojeluohjelmiin, kuten Natura 2000-ohjelmaan, lintuvesien suojeluohjelmaan ja harjajensuojeluohjelmaan.

Väestö vähentynyt ja vanhentunut - edelleen

31.12.2005 Keski-Karjalassa oli 20 746 asukasta, joista taajamissa asui noin puolet:

kunta	asukasmäärä	
	v. 2004	v. 2005
Kitee	9 877	9 795
Kesälahti	2 712	2 667
Rääkkylä	2 936	2 838
Tohmajärvi	5 511	5 446
Keski-Karjala	21 036	20 746
Pohjois-Karjala	168 615	168 322

Vuonna 2005 Keski-Karjalaan muutti 900 henkeä ja täältä muutti pois 1034 henkeä eli n. joka 20. asukas vaihtui. Lapsia syntyi 142 ja kuolema korjasi 307 henkeä.

Viimeisen 10 vuoden aikana väkiluku vähentynyt n. 315 hlö/v, sekä negatiivisen muuttoliikkeen että negatiivisen väestökehityksen vuoksi. Negatiivinen muuttoliike on johtunut lähinnä 15-35-vuotiaiden poismuuttamisesta erityisesti opiskelun vuoksi. Tällä hetkellä negatiivinen muuttoliike on jäämässä negatiivisen luonnollisen väestökehityksen jalkoihin.

	Nettomuuttoliike Pohjois-Karjalassa v. 1993-2004 (sis. maan sisäiset muutot ja siirto- laisuuden)	Syntyneiden enemmitys Pohjois-Karjalassa v. 1993-2004 (luonnollinen väestönkasvu)
Kitee	-84	-63
Kesälahti	-15	-23
Rääkkylä	-4	-23
Tohmajärvi	-27	-53
KESKI-KARJALA	-130	-162
POHJOIS-KARJALA	-207	-314

Vuonna 2004 naisten osuus väestöstä on n. 49,5 %, mikä osuus on säilynyt ennallaan viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Ikäryhmittäin 0-14-vuotiaita on 15,2 %, 15-34-vuotiaita 18,2 %, 35-54-vuotiaita 30,4 %, 55-64-vuotiaita 14,8 % ja 65+ vuotiaita 21,4 %. Viimeisen kymmenen vuoden aikana 0-14-vuotiaiden osuus on vähentynyt keskimäärin 16,5 %/ 5 vuotta ja 15-64-vuotiaiden osuus n. 6,3 %/5 vuotta. 65+ ikäryhmän osuus on kasvanut n. +1,2 %/5 vuotta. Huoltosuhde on 0,58 ja siinä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Väestöennuste ja siihen vastaaminen

Tilastokeskuksen trendiennusteen mukaan väkiluvun väheneminen näyttäisi siis jatkuvan edelleen. Erittäin haasteelliseksi tilanteen tekee se, että nuorten korvaavien ikäluokkien vahvuus eläkkeelle jäävistä ikäluokista on n. 1/3-1/2. Siis jos asialle ei mitään tehdä.

Väestömuutosennuste (Tilastokeskus)										
vuosi	2005	2010	2015	muutos 2005-2015	% muutos 2005-2015	2020	2025	2030	muutos 2005-2030	% muutos 2005-2030
Kesälahti	2662	2488	2356	-306	-11 %	2260	2181	2109	-553	-21 %
Kitee	9766	9205	8761	-1005	-10 %	8401	8089	7785	-1981	-20 %
Rääkkylä	2902	2780	2683	-219	-8 %	2612	2554	2495	-407	-14 %
Tohmajärvi	4784	4468	4248	-536	-11 %	4084	3955	3833	-951	-20 %
Keski-Karjala yht.	20114	18941	18048	-2066	-10 %	17357	16779	16222	-3892	-19 %

Keski-Karjalasta poismuuttaneiden vuosina 1976-1985 syntyneiden ja seutukunnalta poismuuttaneiden nuorten paluuhalukkuutta selvitettiin keväällä 2005. 47 % vastanneista oli kiinnostunut muuttamaan Keski-Karjalaan, jos

- itselle ja kumppanille järjestyisi koulutusta vastaavaa työtä
- asuinympäristö ja asunto olisivat mieluisia
- alueella olisi hyvät palvelut
- alueella olisi hyvät harrastusmahdollisuudet
- perheen perustaminen olisi ajankohtaista / perhe haluaisi muuttaa

Kesämökkit 1980-2004 Keski-Karjalassa							
Vuosi	1980	1995	2004	muutos 1980-2004	muutos 1995-2004	kesäasun- toja/ vaki- tuinen vä- estö 2004	kesäasun- toja/ vaki- tuinen vä- estö 1998
Keski-Karjala	2241	4680	5225	133 %	12 %	0,25	
Kesälahti	522	946	1009	93 %	7 %	0,37	0,33
Kitee	810	1672	1976	144 %	18 %	0,20	0,16
Rääkkylä	482	1081	1212	151 %	12 %	0,41	0,38
Tohmajärvi	427	981	1028	141 %	5 %	0,19	0,16

Kesäasukkaat ja vapaa-ajan asukkaat tasapainottavat myös negatiivista väestökehitystä. Haasteena on saada vapaa-ajan asukkaat vahvemmin osaksi seutukunnan elämää – ja pidentää heidän täällä asumistaan aina pysyvään asumiseen asti. Toiminnallisesti tärkeää on myös saada harmaat pantterit (eli aktiiviset eläkeikäiset) osallistumaan seutukuntamme kehittämiseen.

Työllisyys on parantunut, vaikka työpaikkojen määrä on vähentynyt

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 31.12.2004 Keski-Karjalassa oli 7408 työpaikkaa, joista alkutuotannossa 1223, jalostuksessa 1943, palveluissa 3959 ja muilla aloilla 283. Vuosien 1993-2004 välisenä aikana työpaikkojen määrä on vähentynyt 561 kpl (alkutuotanto - 989 kpl eli -45 %, jalostus +239 eli +14 %, palvelut +136 eli +3,5 % ja muut +53 eli +23 %).

TYÖPAIKAT 31.12.2004

	Alkutuotanto	%	Jalostus	%	Palvelut	%	Tuntematon	%	Yhteensä
Kitee	512	12,7	1309	32,4	2101	52,0	121	3,0	4043
Kesälahti	143	16,1	345	38,9	371	41,8	28	3,2	887
Rääkkylä	246	31,8	119	15,4	360	46,6	48	6,2	773
Tohmajärvi	322	18,9	170	10,0	1127	66,1	86	5,0	1705
Keski-Karjala	1223	16,5	1943	26,2	3959	53,4	283	3,8	7408
Pohjois-Karjala	4882	7,8	16101	25,8	39450	63,3	1886	3,0	62319

Keski-Karjalan alueella työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneita oli 30.6.2005 1645 (työttömyysaste 17,6 %, vaihtelu Kiteen 16,7 %:sta Tohmajärven 19,4 %:iin; vrt. Pohjois-Karjala 16,8 %). Kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna työttömyys seutukunnalla on vähentynyt 3,7 %.

Työttömistä työnhakijoista pitkäaikaistyöttömiä oli 485 (29,5 % työttömistä; vaihtelu Rääkkylän 21,9 %:sta Kitee 34,7 %:iin; vrt. Pohjois-Karjala 25,8 %). Alle 25-vuotiaita työttömiä oli 151 (9,2 % työttömistä; vaihtelu Kesälahden 4,6 %:sta Kiteen 11,3 %:iin; vrt. Pohjois-Karjala 12,5 %). Kiteellä pitkäaikaistyöttömyys kohdistuu miehiin ja naisiin ja ikääntyneisiin, Kesälahdella ikääntyneisiin miehiin ja Tohmajärvellä miehiin. Keski-Karjalan erityisongelmana ovat ikääntyneet työttömät, mutta pitkäaikaistyöttömyyttä on myös nuorten joukossa.

Seutukunnan väestön koulutustaso on edelleen alhainen muuhun maakuntaan ja muuhun maahan verrattuna:

Väestö/tutkinnot	Tutkinnon suorittaneet			Keskiasteen tutkinto			Korkea-asteen tutkinto		
	Tutkinnon suorittaneiden osuus, %	Miesten osuus, %	Naisten osuus, %	Tutkinnon suorittaneiden osuus, %	Miesten osuus, %	Naisten osuus, %	Tutkinnon suorittaneiden osuus, %	Miesten osuus, %	Naisten osuus, %
Pohjois-Karjalan maaseutumaiset kunnat	56,9	56,4	57,5	40,9	42,8	38,8	16,1	13,6	18,6
Kesälahti	51,5	51,1	51,8	38,1	39,4	36,8	13,4	11,7	15,1
Kitee	57,3	56,6	58	42,1	43,8	40,4	15,2	12,9	17,6
Rääkkylä	52,4	51,3	53,6	40,7	42,2	39,1	11,7	9,1	14,6
Tohmajärvi	52,4	51,8	53	40	42,2	37,6	12,4	9,6	15,4
Keski-Karjala	55 %	54 %	55 %	41 %	43 %	39 %	14 %	11 %	16 %

Kuitenkin seutukuntamme ihmiset ovat monitaitoisia perustaidoissaan ja selviytymistaidoissaan. Työllistymisen osalta haasteena on kuitenkin se, että joka alalla haetaan ammattitaitoisia ihmisiä ja koulutuksen puuttuminen on työllistymisen este.

Toisaalta suurin osa työpaikoistamme ei edellytä korkea-asteen koulutusta, mikä puolestaan heikentää täältä poismuuttaneiden nuorten paluuta (paluuhalukkailla nuorilla nelinkertainen määrä korkeakoulututkintoja Keski-Karjalan keskimääräiseen koulutustasoon verrattuna; opiskelualat poikkeavat selvästi seutukunnan vallitsevista toimialoista).

Toimivien yritysten määrä on lisääntynyt viimeisen neljän vuoden aikana

Toimivien ei-maatila-yritysten määrä on lisääntynyt viimeisten kahdeksan vuoden aikana. Merkittävää haasteen / mahdollisuuden näkökulmasta on se, että keskimäärin 13 % yrityksistä on vuosittain miettimässä joko toiminnan aloittamista tai lopettamista. 15 % yrityksistä on tulossa sukupolven vaihdon seuraavien viiden vuoden aikana ja lisäksi 27 %:ssa seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Toimivat yritykset 31.12 (lähde Tilastokeskus)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (arvio)	nettomuutos 2005	1998- keskiarvo 2005	aloittavien / lopetta- vien yritysten osuus kaikista yrityksistä keskiarvo 1998- 2005
Pohjois-Karjala	6 668	6 627	6 503	6 488	6 484	6 451	6 515	6 835	3 %		15 %
Keski-Karjala	990	995	976	972	975	960	968	980	-1 %		13 %
Kesälähti	136	135	125	122	125	126	127	135	5 %		17 %
Kitee	453	455	450	450	456	447	461	461	-3 %		13 %
Rääkkylä	141	148	148	147	142	139	139	147	13 %		19 %
Tohmajärvi	260	257	253	253	252	248	241	237	-1 %		13 %

Vuonna 2004 Keski-Karjalan elinkeinoelämässä oli havaittavissa liikevaihdon kasvua eri sektoreilla, lukuun ottamatta palvelusektoria. Henkilöstömäärän trendi näytti tästä huolimatta olevan kuitenkin laskusuunnassa. 30.6.2004-30.6.2005 välisenä aikana avoimien työpaikkojen määrä laski 27 % (51 vapaata työpaikkaa 30.6.2005) ja lomautettujen määrä kasvoi 14 % (57 lomautettua 30.6.2005). Samana ajanjaksona työttömien, pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työttömien määrät olivat laskusuunnassa. 29 % työttömistä työnhakijoista oli sijoitettu työvoimapolitiittisin toimenpitein tai työvoimakoulutukseen, mikä määrä vastaa edellisvuoden tasoa.

Elinkeinoelämän osalta nykyiset kasvualat ovat teollisuus, rakentaminen ja palvelut. Tulevaisuuden kasvualat ovat hoiva ja tähän liittyvä kodinteknologia, matkailu, ympäristöyrittäjyys ja siihen liittyvä teknologia ja etätö. Huolimatta viimeaikaisista henkilöstötrendimuutoksista lähes joka alalla on tarvetta ammattitaitoiseen työvoimaan – mutta osa-aikaisten tai pätkätoiden muodossa. Haasteena onkin työnantajien ja työntekijöiden tarpeiden yhdistäminen.

Yritykset ovat nostaneet esille heille v. 2004 tehdyssä kyselyssä seuraavien 3-5 vuoden toimintansa kehittämisen painopisteiksi tuotteiden ja palveluiden kehittämisen, markkinoinnin kehittämisen, henkilöstön kehittämisen (laatu, jaksaminen), yhteistyön muiden yrittäjien kanssa sekä tuotannon kehittämisen.

Keski-Karjalassa on toimivia maatiloja n. 830. Seuraavien seitsemän vuoden aikana tilojen määrän ennustetaan laskevan (-150 htv) ja samanaikaisesti erikoistuminen ja sivuelinkeinojen kehittäminen nousevat vahvemmin esille, samoin kuin maatilojen keskinäinen yhteistyö.

3.2. Eletään seudullisten rakennemuutosten aika

Keski-Karjalan seutukunnassa on eletty viimeisen kahden vuoden aikana rakenteellisten muutosten aikaa:

- Tohmajärven ja Värsilän kunnat yhdistyivät vuoden 2005 alussa
- seudullinen elinkeino-yhtiö Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETI aloitti vuoden 2005 alussa toimintansa ja sen yhteyteen ollaan käynnistämässä seudullista yrityspalvelupistettä
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu on kehittämässä aluekehitystehtäväänsä
- ProAgria ja Uusyrityskeskus ovat linjaamassa uudelleen omaa toimintaansa

Rakennemuutoksen tekee erityisen haasteelliseksi kuntien ja toimijoiden kiristynyt talous sekä väestömuutosten aiheuttamat heijastevaikutukset. Kuntarakenteen tulevat muutokset ennakoiivat palveluiden etäntymistä ja samoin kuntapäätäjien etäntymistä kuntalaisista.

3.3. Kulttuuri edelleenkin elämäntapana ja pikkuhiljaa myös ammattina

Keski-Karjalan väelle alueen seuratoiminta- ja tapahtumaperinteestä nouseva kulttuuri on osa arkipäivää ja elämäntapaa. Monet raja-alueen vuorovaikutustilanteet ovat tuoneet piirteitä niin Karjalasta kuin Savostakin päin. Vanha kulttuuriympäristö antaa mahdollisuudet monimuotoiseen toimintaan. Kulttuuri- ja harrastuselämää ja niistä nousevaa ilmapiiriä kuvaavia sanoja ovat mosaiikkimaisuus ja erilaisen yrittämisen rohkeus. On tilaa harrastaa ja opetella olemaan sekä yhdessä että yksin. Samat asiat kuvastavat myös laajemmin sosiaalista elämää, omintakeista tapaamme toimia ja elää tuttujen ja vieraiden kanssa.

Keski-Karjalan musiikkimaailmassa nuoriso- ja populaarikulttuuri on noussut Nightwishin myötä kansanmusiikin ja kansantanssin rinnalle. Pieniä harrastajateattereita on runsaasti, erityisesti Tohmajärvellä, Värtsilässä ja Rääkkylässä on aktiivista teatteritoimintaa. Käsitöiden ja käten taitojen perinne jatkuu. Uutena seutukunnalle on rantautunut yhteisötaide, joka toimii sekä virikkeen antajana että toiminnan kehittäjänä. Paikallisten toimijoiden lisäksi Keski-Karjalan musiikkiopistolla ja alueen kansanopistoilla on merkittävä rooli kulttuuri- ja harrastustoiminnan edistämisessä.

Monipuolinen liikuntamahdollisuudet ovat yksi alueen houkuttelevista tekijöistä. Seutukunnan pesäpalloilijat, keihäänheittäjät ja hiihtäjät ovat tunnettuja. Luonnossa liikkuminen ja luonnon antimien hyödyntäminen on tärkeää. Uusia reitistöjä ja eriteemaisia polkuja on rakennettu, mutta näitä yhdistävät runkoreitit puuttuvat. Reitistöjen sisältöön on alettu panostaa, mistä on esimerkkinä ympäristökasvatustoiminnan kehittäminen ja alan ammattiosaajien koulutuksen aloittaminen.

Harrastus- ja kulttuuritoiminnan rikkaus tulee julki lähinnä paikallislehdissä. Esimerkiksi nettisivujen kautta mielikuva seutukunnan aktiivisuudesta jää laimeaksi. Kun tietoisuus toisten suunnitelmista on heikkoa, tulee väkisin päällekkäisyyttä erilaisten tapahtumien järjestämiseen. Tämän vuoksi on alettu lanseerata Keski-Karjalan yhteistä tapahtumakalenteria ja puuhata eri toimijoiden yhteistä tiedottamista ja markkinointia.

Kulttuuri- ja harrastustoiminnan sektoreilta on noussut kansainvälisestikin tunnustettuja ammattilaisia. Alan ammattilaisten määrä on kasvamassa, samoin kuin alan yritystenkin. Viime aikoina on ollut nähtävissä myös toiminnan alkava ketjuuntuminen (raaka-aineen valmistajien ja kulttuurituottajien yhteistyön lisääntyminen). Haasteena on vahvan harrastajajoukon ja ammattilaisten yhteistoiminnan kehittäminen.

3.4. Kansalaistoiminta siirtynyt kohti tavoitteellisempaa toimintaa

Keski-Karjalassa on noin 450 toimivaa yhdistystä (yhdistysrekisterissä n. 750). Yhdistystoimintakentän kehittymisestä kertoo se, että vuosina 2001-2006 on perustettu 60 uutta yhdistystä. Näistä suurin osa on hyvinvointiin ja yhteiskunnalliseen toimintaan liittyviä. Näiden jälkeen määrällisesti tasavertaisina tulevat kulttuuri, luonto ja liikunta ja kylä- ja asukas-yhdistykset. Yhä useampi yhdistys on lähtenyt mukaan kehittämistyöhön. Tavoitteellisen toiminnan edistyminen näkyy erityisesti kylätoiminnan puolella.

Keski-Karjalassa on 51 kylä/asukas-yhdistystä/toimikuntaa. Näistä 22 on tehnyt/päivittänyt kyläsuunnitelmansa vuosien 2000-2004 välisenä aikana (omatoimisesti tai osana LEADER+ rahoitteista Keski-Karjalan yhteisövalmentajahanketta). Kyläsuunnitelmien toimenpiteet voidaan jakaa asukasluukuun, elinkeinojen kehittämiseen, palveluiden kehittämiseen sekä yhteisöllisyyden ja viihtyisyyden kehittämiseen.

Seutukunnan tason haasteita kylänäkökulmasta (koskee laajasti kyliä, seututason yhteistyötä hyötyä) ovat

- asumisen osalta kylien asukasmäärän lisääminen (kylien markkinointi, kiinteistöjen saataavuuden lisääminen)
- kylien elinkeinojen kehittäminen (olemassa olevien yritysten säilyttäminen/kehittäminen, uusien yrittäjien saaminen kylille, uusien toimialojen saaminen kylille, tuotteiden ja palveluiden kehittäminen, toimintaympäristön kehittäminen, kylien elinkeinorakenteen kehittäminen ja yhdistysten toimiminen työnantajina; keskeisimmät kehitettävät toimialat ovat matkailu, maa- ja metsätalous sekä luonnontuotteet)
- kylien peruspalveluiden järjestäminen (liikenneyhteydet, koulu, posti) sekä kylien elinkeinollisten hoivapalveluiden ja kauppapalveluiden järjestäminen
- kylien perusinfraan osalta jätevesihuollon, tieasioden ja tietoliikenneyhteyksien järjestäminen ja yhteisöinfraan osalta kokoontumistilojen, kylätoimistojen/nettipisteiden, liikuntareitistöjen, luontopolkujen, uimarantojen ja rantautumispaikkojen järjestäminen
- yhteisöllisyyden ja viihtyisyyden osalta ihmisten aktivointi, kylähengen vahvistaminen, kyläperinteiden ylläpitäminen ja kylien sisäisen ja ulkoisen yhteistyön kehittämien; harrastusten ja tapahtumien järjestäminen sekä viihtyisän ympäristön kehittäminen

Kuntatason haasteita kylänäkökulmasta (koskee yksittäisiä kyliä, kuntatason toiminnasta hyötyä) ovat

- asumisen osalta kylien asukasmäärän säilyttäminen (kiinteistökanta, palvelut, asukashankinta)
- kylien peruspalveluiden osalta kirjastoautopalveluiden järjestäminen ja kylien elinkeinollisten palveluiden osalta yrityspalveluiden ja muiden erityispalveluiden järjestäminen
- kylien perusinfraan osalta jätehuollon, vesihuollon ja rajanylityksen järjestäminen ja yhteisöinfraan osalta kulttuuripaikkojen, lasten ja nuorten harrastuspaikkojen, urheilukenttien ja virkistysalueiden kehittäminen
- yhteisöllisyyden ja viihtyisyyden osalta kylätoiminnan organisoiminen, harrastuspalveluiden kehittäminen ja kylien toiminnasta tiedottaminen

3.5. Tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia

Keski-Karjalan sisäisiä vahvuuksia ovat

- väestö: paikalliset ihmiset ovat omaehtoisia, ideoivia, luotettavia, yhteistyöhakuisia, luovia ja huumorintajuisia ja meillä on tekemisen tahto
- julkinen sektori: peruspalvelut, laaja ja monipuolinen kehittämisorganisaatioverkosto toiminnan tukena
- elinkeinot: perinteisten alojen vahva osaaminen, Venäjäläyhteistyöhön liittyvä osaaminen, ympäristöosaaminen, monipuolinen yritys rakenne, yritysten välisen yhteistyön tiivistyminen
- elinympäristö: luonto ja olemassa olevaa rakennettua infraa, kulttuuri- ja harrastustoiminnan vireys ja siihen liittyvä ilmapiirin monimuotoisuus, sektoreiden välisen yhteistyön hakeminen tiivistynyt

Keski-Karjalan sisäisiä haasteita ovat

- väestö: asukasmäärän vähenemisen kääntäminen, väestön vanheneminen ja nuorien ikäluokkien pieneneminen
- julkinen sektori: kuntarakenteen muutospaineet, kuntatalouden vaikutus kuntien toimintaan, koulutuksen karsiminen
- elinkeinot: vahvojen toimialojen ongelmat, pula ammattitaitoisesta työvoimasta ja samalla syrjäytymisen lisääntyminen, toimitilakysymykset, yritysten sukupolvenvaihdokset

- elinympäristö: henkisen ilmapiirin kapeus, peruspalveluiden kapeus, lähidemokratian ohuus, panostaminen talouteen muiden arvojen jäädessä toissijaisiksi, osittain vanhentunut ja puutteellinen infra, energia- ja liikenneratkaisut

Keski-Karjalan sisäisiä mahdollisuuksia ovat

- paikalliset ihmiset; nuorten, nuorten perheiden ja maahanmuuttajien (Venäjä, uudet EU-maat) määrän kasvaminen, nuorten osaajien paluu-/tulomuutto, asumismahdollisuuksien monipuolistaminen ja asukasrekrytointi
- julkinen sektori: kuntarakenteen muutospaineet, uudet koulutusmuodot
- elinkeinot: uudet toimialat, omat tuotteet ja jalostusasteen nostaminen, markkinoinnin kehittäminen, yrittäjyyden uudet muodot, panostus tuotteiden ja palveluiden laatuun ja henkilöstöön
- elinympäristö: henkisen ilmapiirin muuttaminen myönteiseksi ja avoimeksi, peruspalveluiden ylläpito ja kehittäminen, lähidemokratian ja osallisuuden lisääminen, nuorten osallisuuden lisääminen, viihtyisyyden ja kulttuurin vahvistaminen, ympäristön kehittäminen kestävä kehityksen pohjalta, paikallinen energiantuotanto, yhteisölliset liikenneratkaisut

Keski-Karjalan ulkopuolisia trendejä (haasteita ja mahdollisuuksia) ovat

- kuntarakenteen muutokset, julkisen sektorin keskittämistoimenpiteet
- tietoyhteiskunnan kehittyminen
- globalisaatio ja kilpailun koveneminen alueiden välillä (sekä Suomessa että kansainvälisesti)
- arvomuutokset: yksilöllisen elämäntavan vahvistuminen, ympäristötietoisuus, keskittämiskehitys vs. paikallisuuden vahvistuminen, maaseutu elämäntapana, kansalaistoiminnan muutokset

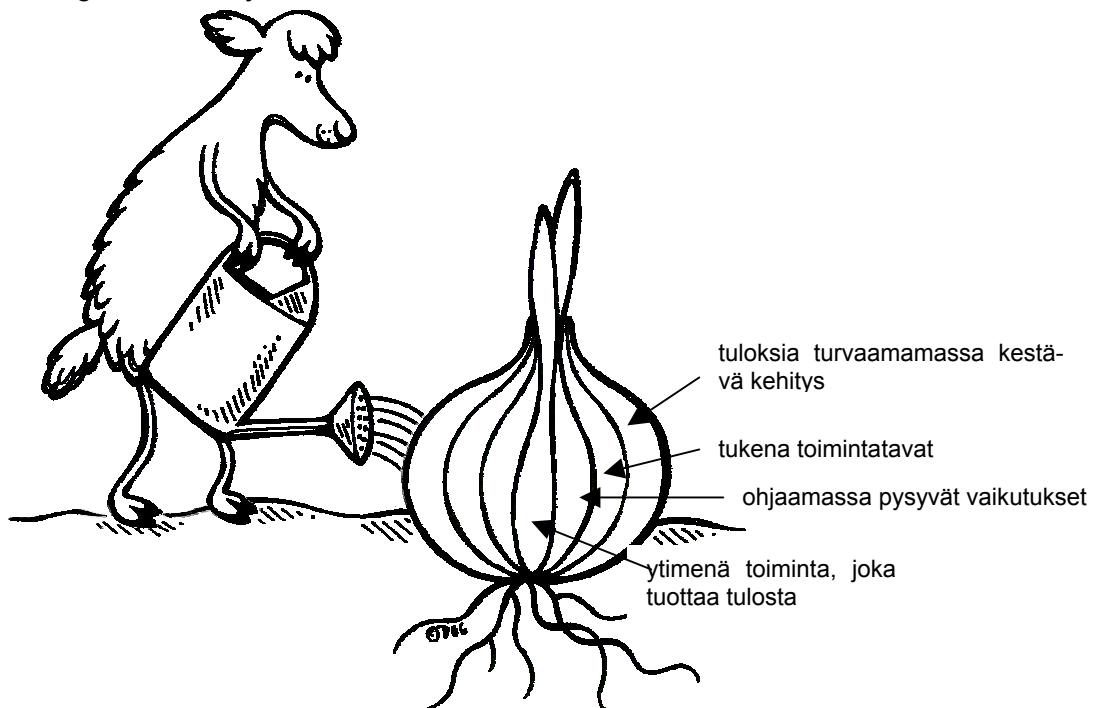

4. Yritystä olla pitää – toimettomiksi ei jäädä

4.1. Yritystä olla pitää –ohjelman logiikka

Ohjelmamme logiikka on seuraavanlainen. Ohjelman ydin on visioon tähtäävien pysyvien toimintatapojen, rakenteiden ja tulosten aikaansaaminen. Ohjelman strategisia valintoja ovat

- 1) kestävän kehityksen ajattelutavan tuominen arkeen
- 2) strategiset toimintatavat ovat niitä, joilla haetaan kantavuutta toimintaan (luku 4)
- 3) ohjelman kanavien pysyvät vaikutukset ovat sitä toimintaa, joilla ohjelman vaikutus tehdään (luku 5).
- 4) toimintastrategiat (luku 7) kuvaavat toimintaryhmätyön ratkaisuja eri tilanteissa em. strategisten valintojen toteuttamiseksi

Olemme aloittaneet työstää kestävän kehityksen ajattelutavan soveltamista käytännön ohjelma- ja hanketyössä v. 2006. Kestävän kehityksen osa-alueina tässä ohjelmassa ovat

- yksilö ja kestävä kehitys (inhimillinen kestävä kehitys)
- yhteisöt ja kestävä kehitys (sosiaalinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen kestävä kehitys)
- talous (taloudellinen kestävä kehitys)
- luontoympäristö, rakennettu ympäristö ja toimintaympäristö ja kestävä kehitys (sis. ympäristön kestävä kehitys)

Ydinkysymykset kaikissa kestävän kehityksen osa-alueissa ovat

- miten toiminta vaikuttaa muuhun toimintaan saman osa-alueen sisällä ja muilla osa-alueilla
- miten toiminnan vaikutukset näkyvät ajassa (0-1 v, 1-3 v, 5-10 v)
- onko toiminta luonteeltaan sillanrakentaja (mennään vaikean kauden yli toiminnan säilyttämiseksi) vai kohottaja (toiminnan taso nousee)
- mihin toiminnalla ja sitä toteuttavilla ihmisillä on luontevia yhteyksiä

Seuraavien sivujen taulukoihin on koottu ohjelmamme lähtökohdat ja tavoittelemamme pysyvät vaikutukset kestävän kehityksen näkökulmasta (lisää aiheesta liitteessä 5 hallituksen hankearvioinnissa kokeilema pohja ja liitteessä 6 **Yritystä olla pitää** –ohjelman tasearvion pohja).

Kooste strategisista valinnoista kestävän kehityksen eri näkökulmista

V = vahvuus, jota edistetään, H = heikkous, jota vahvistetaan

<p>Yhteisö (sosiaalinen, kulttuurinen, yhteiskunnallinen kestävä kehitys) → ohjelman strategioista sovelletaan erityisesti neulatyynstrategiaa, kumppanuutta ja kestävää kehitystä</p> <p>1. lähtökohta: väestökehityksen trendi (H: negatiivinen väestökehitys, pienenevät nuoret ikäluokat, kasvavat vanhemmat ikäluokat) uudet asukkaat, asukkaiden pysyminen seutukunnalla nuorten ja nuorten perheiden (paluu)rekrytointi maahanmuuttajien vahvempi näkyminen asukasmäärässä</p> <p>2. lähtökohta: osallisuus ja yhteistyö (V: yhdistystoiminnan perinne, yhdistysten kehittämisote, paikallistoimijoiden ominaisuudet; H: (yhdistysten) toimijoiden määrä pieni) osallisuus lisääntynyt, nuorten ja harmaiden panttereiden osuus toimijoista vahvistunut yhteisöllinen vastuunkanto vahvistunut toimijoiden välinen yhteistyö lisääntynyt kumppanuusohjelmat alueiden välinen yhteistyö lisääntynyt</p> <p>3. lähtökohta: henkinen ilmapiiri (V: kulttuurin monimuotoisuus; H: henkinen ilmapiiri tuntuu kapealta) ”Keski-Karjalassa on hyvä elää” -henki nuorten kytkeminen toiminnallisesti ympäröivään yhteiskuntaan nuoriso-organisaatioiden toimintamahdollisuudet lisääntyneet yhteyksien avaaminen muille alueille mm. tietotekniikan keinoin (kulttuuri)toimijoiden toimiva verkosto ja toimivat toimintamahdollisuudet kulttuuritoiminnan koordinointi tietoisuus seutukunnan mahdollisuuksista lisääntynyt (mm. tapahtumakalenteri)</p> <p>4. lähtökohta: yhteisöllisyys (V: yhteisöllisen toiminnan perinne, eri toimijoiden välisen yhteistyön hakeminen; H: tulevaisuuden usko horjunut) sosiaalisen turvallisuuden lisääminen kestävä elämäntapa (tulevaisuuden rakentaminen kestäväälle pohjalle) elämäntapana (erit. nuoret)</p> <p>5. lähtökohta: arvot valintojen pohjana (V: mallit arvokeskustelufoorumeiksi (kunta kumppanina, ympäristöfoorumi); H: arvokeskustelut talouspainotteisia) paikalliset arvokeskustelut toimintatapana yhteisen tahdon muodostamisessa paikallisten arjen osajien kytkeminen maakunnalliseen, valtakunnalliseen ja kansainväliseen vaikuttamiseen</p>
<p>Yksilö (inhimillinen kestävä kehitys) → ohjelman strategioista sovelletaan erityisesti omaan elämään tarttumista, kumppanuutta ja kestävää kehitystä</p> <p>6. lähtökohta: henkilökohtaiset asumispäätökset (V: seutukunta asuinympäristönä turvallinen ja monipuolinen; H: tulomuutto-/poismuuttopäätökset vähentävät asukasmäärää) arjen teknologia yhteisöjen tulomuuttopalvelut asuntojen saatavuuden edistäminen (mm. tontti- ja asuntorekisterin ylläpitäminen ja päivittäminen aktiivista) asumisen tukemisen pilottipaikat kotiseututietoisuuden lisääminen (erit. nuoret) oman arjen suhteuttaminen muiden arkeen</p> <p>7. lähtökohta: paikallisten ja ”osa-aikaisten” asukkaiden yhteistoiminta (V: kesä- ja vapaa-ajan asukkaita runsaasti, kokemukset kesäasukkaiden ja kunnan toiminnasta hyviä) kesä- ja vapaa-ajan asukkaiden kytkeminen paikalliseen toimintaan</p> <p>8. lähtökohta: syrjäytymisen ongelma (V: tukiverkostoja olemassa; H: työttömyys) omaehtoisen toiminnan vahvistaminen syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla olevien tukiverkostojen vahvistaminen</p> <p>9. lähtökohta: paikalliset palvelut (V: peruspalvelut ovat olemassa; H: (perus)palveluiden etäännyminen, paikallisten palveluiden väheneminen haja-asutusalueilta) yksityiset hyvinvointipalvelut paikallisten palvelualueiden kehittäminen uudet palveluratkaisut, esim. monipalvelupisteet, liikkuvat palvelut</p> <p>10. lähtökohta: paikallinen viihtyisyys (V: harrastustoimintamahdollisuuksia sekä yhdessä että yksin harrastamiseen; H: harrastustoiminnan osittainen siirtyminen taajamiin, tietoisuus tapahtumista) (kulttuuri)toimijoiden toimiva verkosto ja toimivat toimintamahdollisuudet tietoisuus seutukunnan mahdollisuuksista lisääntynyt (mm. tapahtumakalenteri)</p>

Kooste strategisista valinnoista kestävän kehityksen eri näkökulmista (jatkuu)

V = vahvuus, jota edistetään, H = heikkous, jota vahvistetaan

<p>Talous (taloudellinen kestävä kehitys) → ohjelman strategioista sovelletaan erityisesti kekseliäisyyttä ja osaamista sekä kestävää kehitystä</p>
<p>11. lähtökohta: ammattitaitoinen työvoima (V: omatoimisuuden perinne toimeentulon hankkimisessa; H: pula ammattitaitoisesta työvoimasta ja samalla (rakenteellista) työttömyyttä) ammattitaitoisen työvoiman lisääminen koulutuksella ammattitaitoisen työvoiman rekrytointi nuorten yrittäjyysajattelun vahvistaminen, yrittäjyysajattelu osa kaikkea opetustoimintaa</p>
<p>12. lähtökohta: yrittäjyys (V: monipuolisesti yrityksiä; H: toimivat yritykset pieniä / yksin toimivia) vahvistunut ja kehittynyt pienyritystoiminta yritysten yhteistoimintaverkostot paikallinen tuotekehitys ja paikalliset tuotteet alueiden välinen tuotanto ja muu yhteistyö yhteinen markkinointi kansainvälisen yritystoiminnan yritysten määrän lisääminen</p>
<p>13. lähtökohta: uudet yrittäjät ja yritykset (V: toimivia yrityksiä; H: yritysten sukupolvenvaihdostarve kasvaa) jatkaajat yritysten toiminnalle yritysten ja yrittäjien rekrytointi seutukunnalle</p>
<p>14. lähtökohta: toimialat (V: uusia toimialoja näköpiirissä; H: perinteisten elinkeinojen rakenteen muutos) yksityiset asiantuntijapalvelut hajautetut desingtuotetehtaat (eli verkostotuotanto) uudet toimialat, toimialojen välisiä yhteyksiä rakennettu</p>
<p>15. lähtökohta: paikallistalous (H: kuntatalouden kiristyminen) eri sektoreiden resurssien yhdistäminen</p>
<p>Ympäristö (luontoon, rakennettuun ympäristön ja toimintaympäristöön liittyvä kestävä kehitys) → ohjelman strategioista sovelletaan erityisesti kumppanuutta ja kestävää kehitystä</p>
<p>16. lähtökohta: maantieteellinen sijainti (V: maantieteellinen ja liikenteellinen portti Venäjän Karjalaan; H: Pohjois-Karjalan reuna-alue) toiminnallinen keskiö Parikkalan-Savonlinnan seudun kanssa Niiralan alueen liiketoiminnan kehittäminen</p>
<p>17. lähtökohta: luonto (V: vesistöt, metsät, monimuotoiset biotoopit; H: metsien hyödyn kapea-alainen näkeminen, luonnon antimien elinkeinollinen käyttö pienempää kuin mahdollista, elinkeinotoiminnan ja virkistystoiminnan intressit osin vastakkaiset) luontopääoma kestävässä virkistys- ja elinkeinokäytössä metsien monikäyttö maisemanhoito on itsessään arvo runkoreitistöt ja niitä täydentävät reitistöt elinkeino- ja virkistyskäytössä oleva virkistysinfra luonnonarvokauppa / maisemakauppa viihtyisyyden ja ympäristöhoidon tukena</p>
<p>18. lähtökohta: perusinfra (V: perusinfra olemassa; H: perusinfra kunnostuksen tarpeessa (teistä yhteisöjen taloihin)) kylien minimipalvelut (tietoliikenne, liikenne, vesi- ja jätehuolto, posti, kokoontumistilat) tehty resursseja yhdistämällä</p>
<p>19. lähtökohta: vaikuttamisen kanavat (V: kuntien toimintatapojen muutos; H: kuntien toimintatapojen muutos, lähidemokratian ohuus) eri sektoreiden yhteistyö yhteisen tahdon pohjalta yhteisen sopimisen foorumit: asumis- ja palvelufoorumi, ympäristöfoorumi, työllisyysfoorumi nuoriso-organisaatioiden vaikutusmahdollisuudet lisääntyneet</p>
<p>20. lähtökohta: paikallinen energia (V: energiaratkaisut) bioenergian ja kierrätyksen kehittäminen</p>

4.2. Yritystä olla pitää visio 2013 ja ohjelman punainen lanka

Yritystä olla pitää visio 2013:

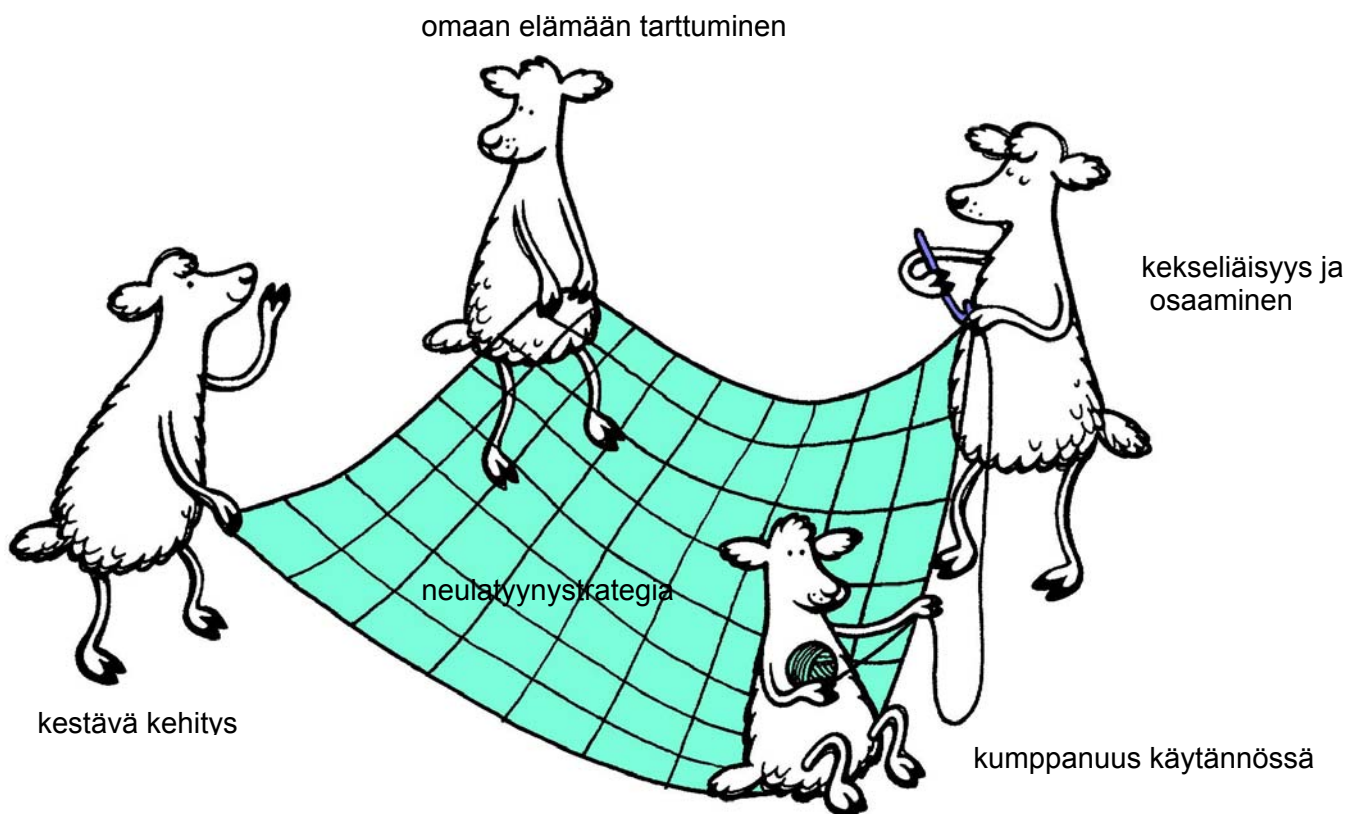
"Meillä Keski-Karjalassa ihmisten on hyvä asua ja tulla taloudellisesti toimeen muuttuvista rakenteista riippumatta. Meitä paikallisia ihmisiä ohjaa realistinen tulevaisuuden usko, jonka avulla ponnistamme alueemme omista lähtökohdista ja hyödynnämme muiden alueiden kokemuksia ja vahvuuksia.

Toimintamme lähtökohtana ovat alueen omista lähtökohdista rakentuva realistinen tulevaisuuden usko, positiivinen suhtautuminen ja ennakkoluuloton ratkaisujen hakeminen. Elinkeinojen kehittäminen ja elinympäristön kehittäminen palvelevat toisiaan.

Meidän toimijoidemme ja toimintamme verkko on laajentunut ja vahvistunut entisestään ja se hyödyntää kaikkia mahdollisia resursseja niin seutukunnalla kuin seutukunnan ulkopuolellakin. Asioita ratkottaessa asianosaiset ovat tasavertaisia ja yhdistävät voimavaransa asioiden hoitamiseksi."

Yritystä olla pitää -ohjelman punaisena lankana on realistisen tulevaisuuden uskon rakentaminen ja osallisuuden vahvistaminen.

4.3. Yritystä olla pitää: strategiset valinnat

4.3.1. Yritystä olla pitää –strategiasanastoa

Neulatyynystrategia. Toimii kuin akupunktio: pieniä pistoja seutukuntatyynyyn sinne, mistä tarvittava vaikutus saadaan aikaan ja mikä mahdollistaa osallistumisen. Tämä **Yritystä olla pitää** -ohjelma on seutukunnan muihin ohjelmiin verrattuna liikkeelle laittava ja kokeileva ja pieni rahallisilta resursseiltaan. Koska seutukuntamme haasteet seuraavien seitsemän vuoden aikana ovat melkoiset, tarvitsemme kaikkia toimijoita siinä roolissa kuin he ovat parhaimmillaan seutukuntamme vahvistamiseksi ja trendiennusteiden kääntämiseksi. On tehtävä kaikille tilaa toimia. Seutukunnan tilanteen ja ohjelmamme luonteen ja roolin vuoksi neulatyyny. Emme ole unohtaneet keihäänkärkiä, joihin nykyinen ohjelma-ajattelu pitkälle pohjautuu. Keihäänkärkinämme ovat realistiseen tulevaisuuden uskoon pohjautuva yrittäminen vaikeista oloista huolimatta ja tilan tekeminen toiminnalle eli osallisuuden vahvistaminen.

Kumppanuus. Yhteistyö on sitä, että tehdään yhdessä, mutta vastuu on jollakulla yksin. Kumppanuus on sitä, että kannetaan yhdessä vastuuta ja tehdään yhdessä. Käskynkkää-ohjelma haki enemmän yhteistyötä, Nyt painotusta siirretään käytännön tason kumppanuuteen ja totuttujen rajojen rikkomiseen niin yhteistyö- kuin kumppanuussuhteissakin.

Lumipalloilmiö. Toiminnalla on aina kerrannaisvaikutuksia Lumipalloilmiöllä tarkoitamme kerrannaisvaikutusten hakemista. Samalla nostamme esille sen, että hankkeesta hyötyy aina joku nimettävissä oleva henkilö (mikä tulisi hyväksyä yleisesti) ja että kun joku hyötyy, siitä tulee seurata jotain hyötyä muille (mikä tulisi hanketoimijoiden hyväksyä).

”Entä jos” ja innovatiivisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että nostamme kehittämiskäsitteitä mietittäessä esille uudet vaihtoehdot eikä mennä välttämättä niin kuin aina ennen on tehty. ”Entä jos investoinnin sijaan kehittäisimmekin uuden tuotteen?” ”Entä jos tutustuisimmekin muihinkin osajiin?” jne. Innovatiivisuus tarkoittaa ohjelmassamme sekä uuden keksimistä, uusien ratkaisuiden tuomista alueelle että seutukunnalla jo olemassa olevan soveltamista uudella tavalla.

Kestävä kehitys. Jotta kestävä kehitys ajatuksena toimisi käytännössä, se on määriteltävä siellä, missä sitä sovelletaan. Tässä ohjelmassa kestävä kehityksen osa-alueet ovat yksilötason kestävä kehitys (inhimillinen kestävä kehitys), yhteisöllinen kestävä kehitys (sosiaalinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen kestävä kehitys), taloudellinen kestävä kehitys ja ympäristöllinen kestävä kehitys (luontoympäristön, rakennetun ympäristön ja toimintaympäristön osalta).

4.3.2. Yritystä olla pitää strategiset toimintatavat

Yritystä olla pitää -ohjelman strategiset toimintatavat ovat Käskynkkää-ohjelmasta tuttuja, mutta osittain sisällöltään tarkennettuja, syvempiä ja laajempia:

- neulatyynystrategia
 - tilaa kaikille toimijoille toimia, sillä meitä kaikkia tarvitaan
 - liikkeelle laittaminen
 - tekemiseen ja vaikuttamiseen kannustaminen
- kumppanuus
 - maantieteellisten, toimiala- yms. rajojen ylittäminen
 - sopimuksellisuus (yhteistyön ja sen tavoitteiden konkretisoiminen)
 - yritystoiminnan ja yhteisöllisen toiminnan yhteistyön edistäminen
- omaan elämään tarttuminen
 - aktiivinen uusien töiden/ uusien toimeentulolähteiden etsiminen
 - aktiivinen oman toiminta-ympäristön kehittäminen

- lumipalloilmiö: ”minun saamastani hyödystä hyötyvät muutkin”
- seisominen omilla jaloilla (esim. hankkeen jälkeen toiminta jatkuu ilman tukea)

- kekseliäisyys ja osaaminen
 - ”entä jos” –ajattelu (uudenlaiset ratkaisut)
 - ulkopuolisen osaamisen kytkeminen

- kestävä kehitys
 - yksilön, yhteisön, talouden ja (toiminta)ympäristön näkökulma

5. Toimintaa seitsemällä kanavalla

Yritystä olla pitää -ohjelman kanavilla tarkoitamme ohjelmakielen toimintalinjoja.

Jotta ohjelmallamme on vaikuttavuutta, haemme pysyviä rakenteiden ja toimintatapojen kehittämistä. Nämä pysyvät asiat turvaavat seutukuntamme tulevaisuutta ja siksi yksittäisten toimenpiteiden tulee osaltaan olla rakentamassa niitä. Jokaisella valinnalla on omat seurauksensa ja haluttuihin pysyviin toimintatapoihin ja rakenteisiin on monta tietä. Siksi puhumme rahoitustoimenpiteiden sijasta rahoitettavien toiminnan esimerkeistä, joilla näihin pysyviin vaikutuksiin voidaan päästä. Tämä palvelee samalla paikallistason toiminnan kehittämisideointia.

Elinkeinojen kehittämisessä korostamme

- yhteistyön vahvistaminen niin seutukunnan sisällä kuin yhteistyötä seutukunnan ulkopuolisten toimijoiden kanssa
- innovatiivisuutta eli uusien ratkaisujen hakemista
- paikallisten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä
- laadun kehittämistä
- yrittäjyyden ja uusien yrittäjyysmuotojen (esim. osa-aikayrittäjyys, nuorisoyrittäjyys) edistämistä
- toimijoiden hyvinvoinnin edistämistä (oli sitten kyse yrittäjästä, työntekijästä tai yhteistyökumppanista)

Elinympäristön kehittämisessä korostamme

- tulevaisuuden uskon ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
- asianosaisten saattaminen tasa-arvoiseen yhteistyöhön (eri sektoreiden resurssien yhdistäminen)
- hyvinvoinnin materiaalisten ja henkisten edellytysten kehittäminen
- alueiden välisen toiminnan lisääminen

Toiminta on jaettu seitsemälle kanavalle. Tämä sen vuoksi, että eri toimijoiden olisi helpompi löytää oma mahdollisuutensa ohjelmasta.

5.1. Elinkeino-kanava

Tavoitetila 2013

Seutukuntamme elinkeinoelämä on monipuolistunut uusien toimialojen ja uusien tuotteiden/palveluiden kautta. Alueemme tuotteet ja palvelut tunnetaan seutukuntamme rajojen ulkopuolella. Verkostoituminen, laatuun ja tekijöiden hyvinvointiin panostaminen ovat vahvistaneet yritystemme kilpailukykyä.

Seutukuntamme palvelurakenteen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi **Yritystä olla pitää** -ohjelmassamme ei ole muita toimialarajoituksia kuin lainsäädännöstä tulevat toimialarajoitukset sekä perusmaatalouden jättäminen tuen ulkopuolella (muut tukikanavat). Olennaista on, että tuki ei vääristä kilpailua.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- vahvistunut ja kehittynyt pienyritystoiminta
- ammattitaitoisen työvoiman määrä lisääntynyt
- paikallinen tuotekehitys ja paikalliset tuotteet
- toimiva matkailu- ja virkistysinfra
- toimivat yhteistoimintaverkostot (tuotannosta asiakkaalle) ja tuote-/toimialakohtaiset keskitymät (vrt. klusterit, esim. ympäristöyrittäjyys, ympäristökasvatuskeskus), verkostopohjainen tuotanto
- toimiva yhteinen markkinointi (seutukunnan sisällä ja ulkopuolelle)
- seutukunnan ja muiden alueiden välinen tuotanto
- uudet toimialat, toimialojen välisiä yhteyksiä rakennettu
- ammattilaisten ja harrastajien toimintaa sovitettu yhteen ja tähän liittyvää yrittäjyyttä vahvistettu
- kansainvälistä yhteistyötä tekevien yritysten sijoittuminen seutukunnalle (koskee sekä paikallisten kv-toimintaa harjoittavien yritystoiminnan edistämistä että seutukunnan ulkopuolelta haettavien toimijoiden sijoittumista Keski-Karjalaan)

Elinkeinokanavan pääpainopisteet ovat tuki yritysten perustamiseen ja kehittämiseen ja matkailuelinkeinojen edistäminen. Matkailuelinkeinojen edistäminen sisältää suurimmaksi osaksi matkailu- ja virkistysinfran kehittämistä, sillä alueeltamme puuttuvat runkoreitistöt, jotka keväät seutukunnan sisällä jo olevat reitistöt toisiinsa ja naapurialueiden reitistöihin. Lisäksi näitä reitistöjä tulee täydentää pienemmillä osilla.

Maatalouden osalta korostamme toiminnan linkittämistä jatkojalostukseen. Maatilojen osalta kehittämisrahoitus on sovittu suunnattavaksi pääosin Pohjois-Karjalan maaseutuohjelman kautta. Kaiken yritystoiminnan osalta työnjako TE-keskuksen ja toimintaryhmän välillä on sovittu niin, että toimintaryhmän kautta rahoitetaan pienimuotoista, paikallista ja aloittavaa yritystoimintaa.

Esimerkkejä rahoitettavasta toiminnasta:

- yritystoiminnan kehittäminen yleensä: sukupolvenvaihdosten ja uuden yrittäjyyden edistäminen, uudet liiketoimintamallit, uusien palvelumallien ja –tuotteiden kehittäminen, paikallinen tuotekehitys ja paikalliset tuotteet, tuotantomenetelmien kehittäminen, hinnoittelun ja tuotteiden/palveluiden laadun kehittäminen, jakelu- ja markkinointikanavien kehittäminen, yritysten monipuolistaminen, yritysten osaamisen vahvistaminen, ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden lisääminen (kotimainen ja ulkomainen), naisten rekrytointi, uusien toimialojen kehittäminen
- yritysten välinen yhteistyö: yhteistoimintaverkostot, alihankintaverkostot, alueiden välinen tuotanto, alojen imagon nostaminen, seudun palveluiden ja tuotteiden markkinointi, seutukunnan yritystoimintaa edistävä edunvalvonta, toimialojen välisen yhteistyön kehittäminen uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi, toimialojen kehittämisen välillisten vaikutusten edistäminen
- kansainvälisten suhteiden opiskelu, suhteiden rakentaminen ja kehittäminen
- uudet yrittäjät seutukunnalta ja seutukunnan ulkopuolelta, Niiralan vaikutusalueen liiketoimintaideoiden kehittäminen ja tuotteistaminen, alueen palvelutuotannon kehittäminen, maahanmuuttajien yritystoiminnan edistäminen
- uudet asiantuntijat / yrityksiä palvelevat yritykset, seutukunnan elinkeinollisen ja yhteisöllisen osaamisen paketointi ja markkinointi seudun ulkopuolelle, maaseudun kehittäjäyrittäjät/-verkosto
- maatalous: maatilojen keskinäinen yhteistyö, osa-aikatyöntekijöiden, urakoitsijoiden ja alihankkijoiden rekrytoiminen, sivuelinkeinojen kehittäminen ja sähköinen markkinapaikka
- elintarvikkeet: lähiruokaan liittyen arvokeskustelut ja hankintaosaamisen lisääminen, yrittäjien tuotanto- ja tarjousverkosto, tuotekehitys, keräilytuotteiden hyödyntäminen
- kalatalous: kalastukseen ja kalan jatkojalostukseen liittyvä infra, kalavesien tehostettu hoito osana kalastuselinkeinoa, kalatuotteiden kehittäminen ja markkinointi, alaan liittyvien toimijoiden verkostoituminen ja ketjuuntuminen
- kierrätystoiminnan tekninen edistäminen ja materiaalitunnistuksen edistäminen
- bioenergia: energia-alan yritysten perustaminen ja kehittäminen, pienimuotoinen bioenergian tuotantomenetelmien kehittäminen
- metsien monikäyttö: paikallisten puulajien hyödyntäminen paikallisessa tuotannossa, metsien monikäytön turvaaminen, non-food keräilytuotteet ja niiden jatkojalostaminen, metsäpalveluyrittäjyyden edistäminen, metsänomistajien kouluttaminen (myös kaupunkilaismetsänomistajat)
- ympäristökasvatus: osaamisen vahvistaminen, ympäristökasvatustuotteet, kv- kontaktit
- hyvinvointipalvelut: palveluiden käytön edistäminen, eettisen laatujärjestelmän luominen hyvinvointipalveluille, hoiva-alan ja arjen teknologian pienimuotoinen kehittäminen, yrittäjien hyvinvoinnin edistäminen ja yrittäjien sijaisjärjestelmän rakentaminen, ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtäävien (ennaltaehkäisevien) laadukkaiden palveluiden järjestäminen, organisaatioiden välinen sopimus pohjainen yhteistyö palvelujen järjestämisessä
- uudet palveluammattit (mm. tieisännöijät, sosiaalitalkkarit), palvelukeskukset (esim. monipalvelupisteet, contact centerit ja muut etätyöpisteet)
- matkailu: monitoimireitistöt koko seutukunnalla, lapsille ja lapsiperheille sekä muille erityisryhmille suunnatut kohteet, paikallisiin vahvuuksiin pohjautuvat tuotteet
- ”hajautetut designmattotehtaat” eli verkostoihin ja erityisosaamiseen perustuva designtuotteiden (pienimuotoinen) sarjatuotanto (mattotehdas-nimestä huolimatta koskee myös muita toimialoja kuin käsityöläisyyttä)

5.2. Asumisen ja palveluiden kanava

Asuminen

Tavoitetila 2013

- Asuminen: Keski-Karjala tarjoaa monipuoliset asumismahdollisuudet sekä turvallisen ja viihtyisän asuinympäristön. Seutukunnan asukasluku kääntyy kasvuun ja vapaa-ajan asukkaat ovat mukana seudun kehittämistyössä.
- Palvelut: Seutukunta pystyy tarjoamaan monipuoliset palvelut sekä taajamiin että haja-asutusalueille (mm. mahdollisuus liikkua, saada tietoa, oppia, harrastaa, pitää huolta terveydestä ja saada sairaanhoitoa, saada huolenpitoa). Palvelut ovat kohtuuetäisyydellä ja saavutettavissa kohtuujassa käyttöön ja käyttäjämääriin nähden. Palveluiden tarjonnassa yhdistetään eri sektoreiden voimavarat ja toiminta.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- uudet asukkaat, asukkaiden pysyminen seutukunnalla
- vapaa- ja kesäajan asukkaat osa yhteisöä
- minimipalvelut kylillä v. 2013 (eri sektoreiden yhteistyössä järjestämä: tietoliikenneyhteydet; tie, liikenneyhteydet ja liikenneturvallisuus; vesihuolto ja jätehuolto; posti (tulee ja menee); kokoontumistilat)
- sosiaalinen ympäristö vastaanottava ja turvallinen
- yhteisöjen tulomuuttopalvelut (uusien asukkaiden vastaanotto ja sopeutumisen tukeminen), tontti- ja asuntorekisterin ylläpitäminen ja kehittäminen
- asumis- ja palvelufoorumi
- asumisen tukemisen pilottipaikat (paikat, joissa erilaisia teknisiä ratkaisuja voi käydä kokeilemassa; uudet asumismuodot tulomuuttajille)
- paikalliset palvelualueet, uudet palveluratkaisut

Asumisen ja palveluiden kanavan pääpainopiste on monipuolisten asumis- ja palvelumahdollisuuksien yhteisöllisessä kehittämisessä ja näiden asioiden järjestämisessä eri toimijoiden kesken yhdessä.

Perusinfran (kuten tiet, liikenne, jätehuolto) rakentamista ei rahoiteta, mutta näiden asioiden yhteisöllistä valmistelua voidaan rahoittaa.

Esimerkkejä Yritystä olla pitää -ohjelmasta rahoitettavista toimenpiteistä

- kotiseutumarkkinointi
- asukasrekrytointi (nuorten paluurekrytointi, nuorten perheiden ja lapsiperheiden rekrytointi, maahanmuuttajien vahvempi näkyminen asukasmäärässä)
- asuntojen saatavuuden edistäminen (kylien maankäyttösuunnitelmat, kakkosasuntojen ympärivuotisen käytön edistäminen, uudentyypisten asumismuotojen – esim. osamistajuusasunnot, ”sisäänajokodit”, ”kulttuuriosakkeet” - edistäminen)
- vapaa-ajan asukkaiden aktivoiminen (vapaa-ajan asukkaiden rekrytointimalli, palveluhakemistot paperilla ja netissä, tietoiskut ajankohtaisista asioista)
- sosiaalisen turvallisuuden lisääminen (asukkaiden keskinäisen tuen edistäminen)
- peruspalvelut: hoiva- ja kotipalveluiden kehittäminen, asukkaiden ja yhteisöjen kytkeminen arjen teknologian kehittämiseen, kyytinetti ja muut liikkumista vahvistavat ratkaisut, liikkuvat monitoimipalvelut, monimuotoisen opetusverkoston kehittäminen, yhteisöllisen oppimisen tukeminen
- yhteisöllinen vastuu: yhteisöllisten töiden (ml. sosiaalinen yrittäjyys) edistäminen; edistetään organisaatioiden välistä yhteistyötä palveluiden järjestämisessä

5.3. Lähidemokratiakanava

Tavoitetila 2013

- Julkinen sektori, elinkeinoelämä ja kolmas sektori yhdistävät resurssinsa yhteisen tahdon toteuttamiseksi. Yhteisenä tavoitteena on yhteisöllisen vastuun lisääminen. Keski-Karjalassa toimii maaseudun etujen ajajien ja eduntekijöiden verkosto.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- omaehtoinen toiminta vahvistunut ja omaan elämään tarttuminen lisääntynyt
- osallisuus lisääntynyt, erityisesti nuorten ja harmaiden panttereiden osallisuus lisääntynyt
- yhteisöllinen vastuunkanto vahvistunut
- asianosaiset (viranomaiset, asukkaat/yksityiset, kehittämis- ja koulutusorganisaatiot, asiantuntijat) yhdistävät sopimisen foorumit: ympäristöfoorumi, työllisyysfoorumi, asumis- ja palvelufoorumi
- paikalliset arvokeskustelut toimintatapana yhteisen tahdon muodostamisessa
- kunta kumppanina –toimintamalli, kumppanuusohjelma
- syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla olevien tukiverkostot vahvistuneet

Lähidemokratiakanavan painopiste on osallisuuden lisäämisessä ja yhteisen tahdon muodostamisessa ja sen toteuttamisessa.

Esimerkkejä **Yrittystä olla pitää** -ohjelmasta rahoitettavista toimenpiteistä

- osallistumisen tukeminen ja osallistumisen kynnyksen madaltaminen (toimijoita laajalti mukaan, jetinaklubi-tyyppinen toiminta, asukkaiden osallistuminen omaa ympäristöään koskevien asioiden valmisteluun ja omaehtoiseen toteutukseen yhteistyössä viranomaisten kanssa)
- omaehtoisen toiminnan tukeminen: yhteisistä suunnitelmista yhteiseen toteutukseen (kylä- ja muut yhteisölliset suunnitelmat)
- osaamisen ohjaaminen toiminnaksi ja tätä varten tarvittavien taitojen kehittäminen
- nuoriso ja seniorit huomioon (kesätyöpaikat, viihtyisyys, huolenpito)
- tiedottaminen selkokielellä, asukasneuvonta kyläalueittain, kun asia koskee suurta osaa asukkaista (virkamiesten ja asiantuntijoiden jalkautuminen)
- työttömien, syrjäytymisuhan alla olevien ja syrjäytyneiden aktivoiminen oman elämän hallintaan sekä näiden parissa toimivien neuvonta- ja tukitoiminnan edistäminen (siltä osin kuin se ei ole jo jonkin organisaation normaalia toimintaa)

5.4. Nuorisokanava

Tavoitetila 2013

- Nuorison omaehtoinen toiminta kytkeytyy seutukunnan toimintaan ja toiminnanohjaamiseen. Nuorten vaikuttamiskanavat ovat todellisia ja toimivia, samoin yhteydet työelämään. Keski-Karjalaisuus tukee nuorten itsetuntoa.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- nuorten omaehtoinen toiminta vahvistunut
- nuorten paikallistietoisuus (mm. tieto seutukunnan tarjoamista mahdollisuuksista) ja nuorten kytkeytyminen ympäröivään yhteiskuntaan vahvistunut
- yrittäjyysajattelun ja -toiminnan kytkeminen opetukseen peruskoulusta alkaen
- nuorisorganisaatioiden toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet vahvistuneet
- nuorille organisoitu mahdollisuuksia kokeilla ja harjoitella yrittäjyyttä
- kestävä elämäntapa nuorten elämäntapana

Nuorisokanavan pääpainopiste on nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisessa ja nuorten ja aikuisten välisen yhteistyön lisäämisessä.

Esimerkkejä **Yritystä olla pitää** -ohjelmasta rahoitettavista toimenpiteistä

- nuorisomyönteisen ilmapiirin kehittäminen seutukunnalle
- nuorten ja opettajien seututietoisuuden lisääminen, tuetaan nuorten ja koulujen osallistumista ympäröivän yhteisön kehittämiseen ja nuorten yrittäjyystaitojen kehittämiseen
- nuorten omaehtoisen toiminnan tukeminen (esim. nuorisokulttuuri, harrastusmahdollisuudet)
- innovatiivisen ajattelun opettaminen nuorille, nuorten vaikuttamisen tietotaidon lisääminen, kestävä elämäntavan oppimisprosessien tukeminen ja ohjaaminen, nuorten todellisten vaikutusmahdollisuuksien ja kanavien kehittäminen
- nuorisorganisaatioiden toiminnan tavoitteellisuuden ja toiminnan edistäminen
- nuorten työtilaisuuksien kehittäminen (kesätöistä ja harjoitteluista pitkäaikaisiin) yrittäjyyspohjalta ja tarvittaessa yhteistyössä yritysten ja yhdistysten kanssa, yrittäjyystyyppisen toiminnan kokeilemisen organisaatioiden kehittäminen
- nuorten ja aikuisten yhteistoiminnan edistäminen (esim. nuoret ja yrittäjät/yrittäjähdistykset, nuoret ja valtuutetut, nuoret ja ikinuoret, nuoret ja muut erilaiset yhteisöt)
- alueiden välisen toiminnan lisääminen (maakunnan sisällä, Suomessa, kansainvälisesti)

5.5. Kulttuurin ja viihtyisyyden kanava

Kulttuuri

Tavoitetila 2013

- Kulttuuri: Kulttuuri tukee paitsi viihtymistä, henkistä hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä, myös seutukunnan elinkeinoelämää. Kulttuuriharrastamisesta ollaan siirrytty ammattimaisempaan kulttuuritarjontaan. Eri kulttuuritoimijat ovat verkostoituneet ja seutukunnalla on kulttuuritoimintaa koordinoiva taho.
- Viihtyisyys: Seutukunta tarjoaa kaikenikäisille monipuolisen, virikkeellisen asumis- ja työympäristön, jonka ilmapiiri on avoin.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- tietoisuus seutukunnan toimintamahdollisuuksista lisääntynyt
- (kulttuuri)toimijoiden toimivat verkostot ja toimivat toimintamahdollisuudet joka puolella
- kulttuuritoiminnan koordinointi
- ”Keski-Karjalassa on hyvä elää” –henki

Kulttuurin ja viihtyisyyden kanavan pääpainopiste on omaehtoisen harrastustoiminnan edistämisen ja ammattilaisuuden vahvistaminen.

Esimerkkejä **Yritystä olla pitää** -ohjelmasta rahoitettavista toimenpiteistä

- kulttuurin tarjoajien palveluiden kartoitus ja paketointi
- kulttuuriammattilaisuuden ja kulttuurintuottamisen kehittäminen
- laatukoulutus, tapahtumajärjestämisen osaamisen lisääminen
- omaehtoisen kulttuurin edistäminen
- yhteisöllisen kulttuurin edistäminen
- yhteisen tapahtumatiedottamisen ja markkinoinnin kehittäminen
- kulttuuriyhdistysten yhteistoiminnan lisääminen
- esiintymis- ja näyttelytilojen yhteinen kehittäminen, kulttuuritoimijoiden yhteishankinnat
- omaehtoisen harrastamisen tukeminen, erit. panostus kulttuuriin ja liikuntamahdollisuuksiin
- harrastusinfra: maaseudun virkistysinfra, kokous- ja tapahtumatilat
- alueiden välisen toiminnan lisääminen (maakunnan sisällä, Suomessa, kansainvälisesti)

5.6. Yhteisen ympäristön kanava

Tavoitetila 2013

- Seutukunnalla on saavutettu tila, jossa kansalaiset tähtäävät tulevaisuuteen itsenäisesti. Seutukunnan eri toimijat osaavat hyödyntää ympäristöä taloudellisesti ja toiminnallisesti ja nauttia siitä kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Kestävä kehitys tarkoittaa tässä kestävästä kehitystä yksilön, yhteisön talouden ja ympäristön näkökulmasta katsottuna.

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

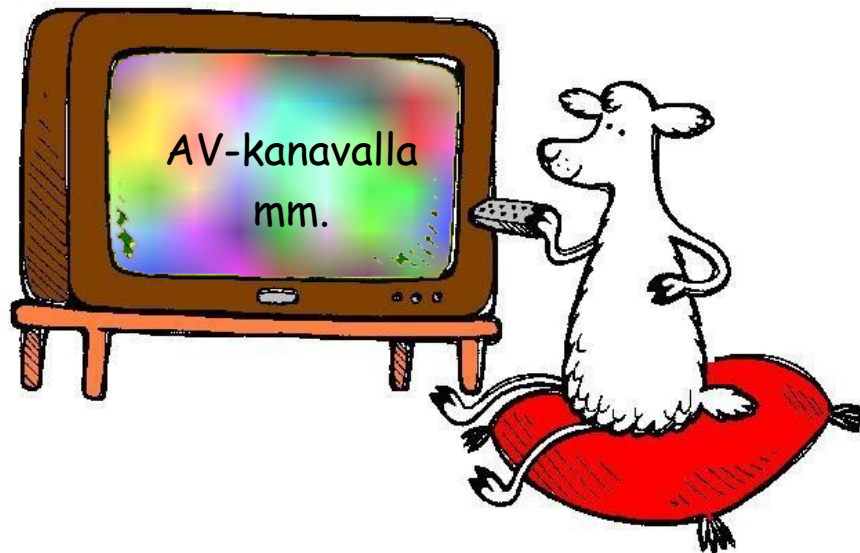
- kestävästä kehityksen periaatteet ovat työkaluna paikallisten asukkaiden rakentaessa tulevaisuuttaan
- ympäristöfoorumi eri toimijoiden keskinäisen sopimisen foorumina
- eri toimijoiden tavoitteiden yhteensovittaminen
- luonnonarvokauppa viihtyisyyden ja ympäristöhoidon tukena
- maisemanhoidosta arvo ja ammatti

Yhteisen ympäristön kanavalla painotamme kestävästä kehityksen ajatustavan omaksumista sekä yksilö- että yhteisötasolla ja niiden viemistä käytäntöön. Lisäksi painotamme luontoympäristön ja rakennetun ympäristön kunnostusta. Kosteikkojen, perinnebiotooppien ja vastavien kunnostusta voidaan rahoittaa silloin, kun hakijana on joku muu kuin maanviljelijä (tuki Pohjois-Karjalan TE-keskuksen kautta maakunnan maaseutuohjelmasta).

Esimerkkejä **Yritystä olla pitää** -ohjelmasta rahoitettavista toimenpiteistä

- tietojen ja taitojen lisääminen yksilöissä ja yhteisöissä, jotta he aktiivisesti kehittävät omaa toimintaympäristöään kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti
- lisätään ymmärtämystä luonnon, asumisen ja toimintatarpeiden yhteensovittamiseksi, apuna eri menetelmien tuominen seutukunnalle osallistumisen ja oppimisen lisäämiseksi
- kestävästä kehityksen periaatteiden konkretisoiminen arkeen
- ympäristöön liittyvän harrastus- ja yritystoiminnan edistäminen (esim. luonto-, metsästys- ja kalastusharrastukset ja –matkailu)
- konkreettiset ympäristön kehittämistoimenpiteet, joilla lisätään mahdollisuutta hyödyntää ympäristöä ja nauttia siitä (esim. luontopolut, lintutornit, paikalliset sukujen sukupuupuisto jne.)
- kylämaisemien hoito (suunnitelmista toteutukseen) ja osana niitä kosteikkojen ja perinnebiotooppien hoitaminen
- kylien osallistuminen ympäristö- ja maisematöiden hoidon, käytön ja ylläpidon suunnitteluun yhdessä elinkeinoelämän, kuntien ja viranomaisten kanssa

5.7. AV-kanava alueiden välisen toiminnan edistämiseksi

Tavoitetila 2013

- Seutukuntamme toimijat verkottuvat (osaamisen ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi) ja vaikuttavat (toimintaedellytysten kehittämiseksi) yli rajojen

Pysyviä vaikutuksia, joita tältä kanavalta haemme:

- ”reuna-alueista keskiöksi” eli reuna-alueiden toimijoiden välinen sisällöllinen käytännön tason yhteistyö
- oman arjen suhteuttaminen muiden arkeen hankkimalla kokemuksia ja etsimällä hyviä käytäntöjä muilta alueilta
- paikallisten arjen osaajiemme kytkeminen maakunnalliseen, valtakunnalliseen ja kansainväliseen toimintaan ja vaikuttamiseen
- alueiden välisen taloudellisen ja yhteisöllisen yhteistyön vahvistuminen
- toimivat yhteydet muihin alueisiin (mm. tietotekniikan hyödyntäminen alueiden välisten yhteyksien luomisessa)

Tällä kanavalla painotamme luontaisten yhteyksien rakentamista yli Suomen sisäisten hallintorajojen ja yli valtioiden rajojen ja toimijoiden laajempaa verkottumista. Tältä kanavalta rahoitetaan aiemmissa kanavissa kuvattua toimintaa. Lisäksi erityisesti tällä kanavalla nostetaan esille tietotekniikan mahdollisuudet yhteistyön rakentamisessa.

”Reuna-alueista keskiöksi” –toiminnan on ajateltu aluksi suuntautuvan Etelä-Karjalaan ja Etelä-Savoon päin (Parikkalan ja Savonlinnan suuntaan). Jetina-, Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry - ja Piällysmies ry -toimintaryhmät sijaitsevat oman maakuntansa reunalla. Meitä yhdistävät paitsi maa ja vesi, myös samantyyppiset toimijaverkostot (esim. luontomatkailu, käsityöläiset, kylätoimijat). Tarkoituksemme on edistää toimijaverkoston sisällöllisen ja käytännön tason yhteistyön syntymistä tällä ohjelmakaudella ja näin tehdä reuna-alueista toiminnan keskiöitä.

6. Yritystä olla pitää tavoitteet, seuranta ja arviointi

6.1.1. Yritystä olla pitää tavoitteet (määrälliset ja laadulliset)

Yritystä olla pitää -ohjelman laadulliset tavoitteet ovat

- realistisen tulevaisuuden uskon lisääminen
- osallisuuden lisääminen
- rajat ylittävä, konkreettinen kumppanuus
- aktiivinen omaan elämään tarttuminen ja oman toimintaympäristön kehittäminen
- kekseliäisyyden ja osaamisen lisääminen
- kestävän kehityksen periaatteiden soveltaminen käytäntöön

Yritystä olla pitää -ohjelman määrälliset tavoitteet ovat

- 180-190 rahoitettua hanketta, joista puolet yrityshankkeita tai elinkeinoelämän kehittämissankkeita
- 30 uutta yritystä ja 180 kehitettyä olemassa olevaa yritystä
- 75 uutta ja 135 säilytettyä työpaikkaa
- 30 uutta tuotetta, 105 uutta palvelua ja 140 säilytettyä palvelua (palveluissa mukana myös yhteisölliset palvelut)
- 200 uutta asukasta
- 75 koulutusta/kurssia, joissa 100 koulutusosallistujaa ja 650 kurssitettua
- 175 uutta yhteistyökuviota/-verkostoa
- 10000 ihmistä aktivointi- ja tiedotustilaisuuksissa

Määrällisten tavoitteiden arvioinnissa olemme ottaneet huomioon Käskynkkää-ohjelman puolivälitulokset ja Paikallisten toimintaryhmien paikallistalousvaikutukset –tutkimuksen tulokset. Liitteenä 7 arvio indikaatiivisista tavoitteista ohjelmakanavittain.

Käskynkkää –ohjelman toteutuksessa naisten osallistuminen on kautta linjan ollut aktiivisempaa kuin miesten. Tässä ohjelmassa pidetään huolta siitä, että molemmat sukupuolet osallistuvat toimintaan tasavertaisen aktiivisesti. Samoin pidetään huolta eri ikäryhmien tasavertaisesta osallistumisesta ohjelman toteuttamiseen.

6.1.2. Hankkeiden valintakriteerit

Hankkeiden valintakriteereinä ovat

- hanke on Leader-periaatteiden mukainen
- hanke on ohjelman mukainen (hanke toteuttaa ohjelman punaista lankaa, jotakin strategisista toimintatavoista ja painopistealueen tavoitetta sekä edistää painopistealueen pysyvien rakenteiden aikaansaamista ja tukee ohjelman laadullisten ja määrällisten tavoitteiden täyttymistä)
- hanke on paikallislähtöinen ja kohderyhmän edustajat ovat mukana hankkeen suunnittelussa
- hankesuunnitelma on selkeä ja sen tavoitteet ovat saavutettavissa ja toimenpiteet tukevat tavoitteiden saavuttamista
- hankkeen toiminnan jatkuminen ilman tukea on mahdollista saavuttaa hankkeen avulla
- hakijalla on taidolliset ja taloudelliset edellytykset toteuttaa hanke ja huolehtia hankkeen jälkeen elämään jäävistä asioista
- investointien on liityttävä johonkin kehittämishankkeeseen (siis ei investointia ilman kehittämistä)
- hankerahoitus ei saa vääristää kilpailua (koskee kaikkia hankkeita, ei vain elinkeinollisia hankkeita)

Hankkeiden valinnassa huomioidaan eri ohjelmakanaviemme painotukset. Lisäksi Jetinan hallitus tekee sekä vuosittain että tarvittaessa painotuksia, joista tiedotetaan hakijoille sekä nettisivuillamme että hankehakemuksen valmistelun yhteydessä. Esimerkiksi naisten, nuorten ja työttömien osalta hankevalinnan painotuksia tarkastellaan vuosittain tilanteen mukaan. Liitteessä 8 on esimerkkinä hankkeiden valinnassa käytettävästä priorisointipohjasta Jetinan hallituksen v. 2006 käyttämä priorisointipohja. Hankkeiden valintaan ja hankkeiden toiminnan ohjaamiseen kehitämme myös kestävän kehityksen ajattelun mallia (kts. liitteet 5 Jetinan hankearviointinnissa kokeiltu malli ja 6 kestävän kehityksen tasearviopohja).

6.1.3. Yritystä olla pitää -ohjelman seuranta ja arviointi

Yritystä olla pitää -ohjelman seuranta tehdään hyödyntäen valtakunnallisia indikaattorilomakkeita, mutta myös seuraamalla omia indikaattoreita. Ennen ohjelman alkua rakennetaan sekä laadullisten että määrällisten tavoitteiden osalta indikaattoripaletti, jossa yhdistyvät laadulliset ja määrälliset tavoitteet ja jossa nostetaan esille

- taustaindikaattorit (esim. asukkaiden tai kylätalojen määrä)
- tuotosindikaattorit (esim. toimintaan osallistuneiden määrä)
- tulosindikaattorit (esim. uusien tuotteiden ja yritysten määrä)
- vaikuttavuusindikaattorit (esim. miten konkreettiset aikaansaannokset kytkeytyvät koko seutukunnan kehittymiseen ja tulevaisuuden rakentamiseen)
- kestävän kehityksen tase seuranta

Seurantatietojen kokoaminen koskee sekä hankkeiden että toimintaryhmän omaa toimintaa.

Arvioinnin tarkoituksena on toimia oman toimintamme ohjaajana: mieluummin ennakoidaan kuin reagoidaan. Osa arvioinnista tehdään itsearviointina ja osaan haetaan ulkopuolista näkökulmaa. Osa arvioinnista kohdentuu hankkeisiin ja osa Jetinan omaan toimintaan.

Keskeiset arviointikysymykset arviointinäkökulmasta ja arvioinnin kohteesta riippumatta ovat:

- toimintamallista/toimintatavasta:
 - onko ohjelma suunnattu oikein, haemmeko oikeita asioita?
 - etenemmekö ohjelmamme mukaan?
 - miten hallintomme toimii?
 - lisääkö toimintatapamme ruohonjuuritason mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan maaseudun tulevaisuuteen?
 - lisääkö toimintatapamme yhteisen osallistumisen mahdollisuutta?
- lisäarvosta
 - onko toiminnastamme lisäarvoa maaseudullemme/ruohonjuuritasolle?
 - onko toiminnastamme lisäarvoa seutukunnallemme?
 - onko toimintaryhmätyöllä sellaisenaan lisäarvoa meidän tapauksessamme (vrt. rahanjako viranomaisten kautta)?

Hankkeiden arviointi

Hankkeiden arvioinnin helpottamiseksi niin toimijoiden kuin Jetinankin osalta hankesuunnitelmat ohjataan kirjoitettavaksi vaiheistusmallin palikointitavalla (tekee asioista ihmisen mitaisia ja konkretisoi toiminnan).

Hankkeiden arviointi on kaksitahoista: ennen rahoituspäätöstä Jetina tekee hankkeista ennakoarvioinnin ja hankepäätöksen jälkeen hankkeilta edellytetään itsearviointia kaikkien hankkeiden osalta.

Ennakoarviointi tehdään arviointiryhmän toimesta. Ryhmään kuuluvat Jetinan työntekijät (valmisteluvastuu toiminnanjohtajalla), 3-5 hallituksen jäsentä sekä TE-keskuksen edustaja (juridinen näkökulma). Arviointiryhmässä hallituksen jäsenet ovat vaihtuvia: tarkoituksena on, että kaikki hallituksen jäsenet osallistuvat ennakoarviointiin. Ennakoarvioinnin tukena on

hankekriteereiden tarkistuslista ja kestävän kehityksen arviointipohja. Vastausta haetaan paitsi hankkeen toteuttamiskelpoisuuteen, myös siihen, kuinka hanke vie **Yritystä olla pitää** -ohjelmaa eteenpäin.

Hankkeita opastetaan käyttämään kestävän kehityksen arviointimallia ja arviointisuunnitelman tekoa hankkeen työvälineenä. Keskeistä on löytää vastaus kysymykseen: koska hankkeemme tavoitteet ovat toteutuneet ja mitkä ovat hankkeen halutut vaikutukset. Tämän pohjalta hankkeet laativat toimintasuunnitelman ja samalla tulee koottua ne mittarit, joita hankekohtaisesti seurataan. Hanketoimijoita ohjataan hankkeen toteutumisen aikana hyödyntäen sekä kestävän kehityksen arviointipohjaa että hankkeen arviointisuunnitelmaa.

Hankkeiden raportoinnissa toimijoita ohjeistetaan raportoimaan kehittämishankkeiden vaiheistusmallin raportointipohjan mukaisesti (palikka kerrallaan tavoite, tehdyt toimenpiteet, mitä on saatu aikaan, mitä aiotaan seuraavaksi tehdä ja kokemuksia tähänastisesta – kaikki ranskalaisin viiruin). Hankkeiden vuosiraporteissa ja loppuraporteissa tulee olla arvioituna paitsi hankkeen tavoitteiden toteutuminen ja vaikuttavuus (mikä jää elämään), myös hankkeessa tehty yhteistyö, osaamisen tason nouseminen, hankkeen vaikutus toimijoiden elämän laatuun ja kestävän kehityksen näkökulma – hankkeen mittakaavan mukaisella tasolla. Hankkeissa, joissa on ohjausryhmä, Jetinan edustaja tekee arviointikyselyn ohjausryhmän viimeisessä kokouksessa (kyselylomakepohja apuna).

Hankearviointia tehdään jatkuvasti. Hankesuunnitelmista ja hankeraporteista kootaan tietoa hankkeiden määrällisten ja laadullisten tavoitteiden toteutumisesta. Hankkeiden vaikutuksia kysytään kaksi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen.

Jetinan toiminnan arviointi

Jetinan omaa toimintaa toimintaryhmänä arvioidaan eri näkökulmista seuraavasti:

vuosittain

- hallituksen arvio ohjelman toteuttamisesta
- hallituksen jäsenten arvio hallitustyöskentelystä (syksyisin)
- hankkeiden loppuraportin yhteydessä hankkeiden arvio Jetinan palvelutoiminnasta hankkeen toteutuksen aikana

vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2012 alussa

- toisen toimintaryhmän arvio Jetinan toiminnasta toimintaryhmänä
- asiantuntijapaneeli toimintaryhmätyön vaikutuksesta seutukunnan sosiaaliseen pääomaan
- sidosryhmäkysely Jetinan roolista, tavasta toimia yhteistyökumppanina ja tiedottajana (kysely opinnäytetyönä; sidosryhmillä tarkoitetaan tässä kuntien edustajia, PuhosCenterin toimijoita ja potentiaalisia asiakkaita)

työ-/toimeksiantosuhteen päättyessä

- työntekijän/työharjoittelija/opiskelijan arvio Jetinasta työyhteisönä

jatkuvasti

- seuraamalla kestävän kehityksen tasetta niin hankkeiden vaikutusten kuin oman toiminnan osalta

Arvioinnin dokumentointi ja analysointi

Hankkeita koskeva seuranta-aineisto säilytetään Jetinan toimistolla. Arviointimateriaalin tietojen keruu pyritään saamaan sähköiseksi. Tulokset analysoidaan hallituksen ja työntekijöiden toimesta. Samoin toimitaan toimintaryhmäindikaattoreiden osalta (kolmikanta, kokoontumiset, osallistumiset, lehtiartikkelit, jne.).

Toimeksiantojen osalta (asiakastyytyväisyyskysely, kollegiaalinen arvio, asiantuntijapaneeli, sidosryhmäkysely) toimeksiantojen suorittaja kokoaa arviointiaineiston, tallentaa sen tieto-

jenkäsittelyohjelmiin ja tuottaa arviointiaineistosta sekä tulokset että johtopäätökset ja suositukset. Jetinan hallitus yhdessä työntekijöiden kanssa tekee myös omat johtopäätökset arviointituloksista.

Arviointien pohjalta tehdään tarvittavat päivitykset ohjelmaan, linjauksiin, toimintatapoihin ja työsuunnitelmiin.

7. Digisovitin eli ohjelmatyön ohjaaminen

7.1. Yritystä olla pitää toimintaryhmätyön toimintastrategiat

Liitteessä 9 on kuvattu tarkemmin alueemme toimintaryhmätyöhön liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia sekä mitä tehdään näiden kanssa eli vaihtoehtoiset toimintastrategiat. Toimintamme sisältö painottuu hieman eri tavalla tilanteesta riippuen ja siksi olemme koonneet toimintastrategiapatteriston:

Jess!!! –strategia (vahvuuksien hyödyntäminen mahdollisuuksien lunastamisessa), jolloin

toimijoiden osalta

- korostetaan yksilön toimintaa yhteisössä tukemalla sitä, miten itse kukin hahmottaa oman roolinsa yhteisössä ja miten oman edun toteuttamisen kautta voidaan tuottaa hyötyä myös muille
- lisätään toimijoiden välistä yhteistyötä (ihmisillä halu osallistua ja vaikuttaa, jos heille annetaan tilaa)
- määritellään yhteinen hyvä (olennaista, että määritellä myös, kenen hyvästä on kyse – yhteinen hyvä ilman käytännön hyödynsääjiä ei ole yhteistä hyvää)
- laajennetaan toimijoiden perinteisiä rooleja

rakenteiden osalta

- tuodaan kumppanuuspöytä-ajattelu toimintaan eli asianosaiset ovat asemasta riippumatta tasavertaisia asioita valmisteltaessa ja asioista päätettäessä
- luodaan todellista kumppanuutta eri sektoreiden kesken

toimintaryhmätyön osalta

- hankitaan toimijoiden käyttöön erilaisia työkaluja ja esimerkkejä
- tuetaan onnistumisen kokemusten saavuttamista
- tehdään tilaa yhdessä tekemiselle

Me pärjätään –strategia (vahvuuksien hyödyntäminen uhkien torjunnassa), jolloin

toimijoiden osalta

- autetaan ihmisiä näkemään, mitä itse kukin voi tehdä laittaaksensa lisää kierroksia seutukunnan rattaisiin
- autetaan toimijoita saamaan tavoitteensa ja toimenpiteensä toisiaan vastaaviksi todellisen vaikuttavuuden saamiseksi
- autetaan tehtyjen suunnitelmien saamista toteutetuiksi (pitkäjänteisen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen toiminnan tukeminen): suunnitelmalyökalu, resursointi ja organisointi
- autetaan toimijoita hahmottamaan kokonaisresurssit (ei vain käytössä olevaa rahamäärää)
- autetaan toimijoita hahmottamaan omien yksilöllisten ratkaisuidensa merkitys yhteiskunnalle (esim. muuttopäätökset)

rakenteiden osalta

- rakennetaan järjestelmät ihmisten mukaan, ei päinvastoin
- keskitytään asioiden hoitamiseen, aatteet toissijaisia
- haetaan pitkäjänteisiä ja kestäviä ratkaisuita pikapäätösten sijaan
- nostatetaan laaja-alaista arvokeskustelua
- vaikutetaan siihen, että ”mantrojen” sijaan käytetään maalaisjärkeä ja pelkojen kasvattamisen sijaan realismia, joka on suhteutettu maailman tilanteeseen

toimintaryhmätyön osalta

- tehdään ohjelma meille, jotka nyt olemme täällä – ei virtuaali-ihmisille ("meidän ohjelma")
- tehdään ihmisläheistä työtä ihmisten parissa
- nostetaan arvokeskusteluja toiminnan pohjalta
- tuetaan todellisuutta kokonaisuutena mittaavien asioiden löytämistä (mittarit kohdalleen; esim. toiminnan aluetaloudelliset kokonaisvaikutukset esille)
- nostetaan lähtökohdaksi se, että asuinpaikasta, sukupuolesta ja iästä yms. riippumatta kaikkien tarpeet ovat yhtä arvokkaat
- kiinnitetään huomiota "pikkuasioiden" merkitykseen – niiden hyvällä hoitamisella viedään monta asiaa eteenpäin taloudellisen ja sosiaalisen kestäväen kehityksen näkökulmasta

Parempaan päin –strategia (mahdollisuuksien hyödyntäminen heikkouksien parantamisessa), jolloin

toimijoiden osalta

- hankitaan kokemuksia ja tietoa muilta alueilta oman ympäristön mittakaavojen hahmottamiseksi (vahvistetaan suhteellisuuden tajua eli erityisesti kokemuksen kautta vahvistetaan paikallisten toimijoiden realistista mielikuvaa oman alueen ominaisuuksista)
- avataan aktiivisesti erilaisia vaikuttamiskanavia
- ohjataan paikallisia arjen osajia asiantuntijoiksi maakunnalliseen ja valtakunnalliseen toimintaan
- kootaan "salaisen tiedon vaihdon verkosto" eli verkosto, joka kerää ja vaihtaa tietoa valmistelussa olevista asioista ja aktiivisesti vaikuttaa niiden sisältöön (klubitoimintamallin kehittäminen)

rakenteiden osalta

- mobilisoidaan asiakohtaisesti kriittinen massa (esim. internetin välityksellä)
- varmistetaan toimijoiden pääsy ajantasaisen tiedon äärelle kohtuuhintaan
- lisätään hallinnon osallistamista (osallistaminen kokemuksen kautta, ei pelkän tiedonvaihdon tai tiedottamisen kautta)
- patistetaan alueen edustajat tositoimiin ajoissa

toimintaryhmätyön osalta

- toimiminen maakunnan ja valtakunnan tasolla (erityisesti valmistelutyössä)
- valtion hallinnon jalkauttaminen jalkauttamalla hallinnossa toimivia yksilöitä ja edistämällä heidän osallistumistaan seutukunnan arkeen ja kehittämistoimintaan (jälleen tiedon kulun tehostaminen kokemuksen avulla)
- sähköisen asioinnin ja internetin käytön hyödyntäminen (teknisesti monipuoliset ratkaisut mahdollistava sivusto)

Tulta päin –strategia (uhkat narisuttavat heikkouksia), jolloin

toimijoiden osalta

- tehdään toiminnan päämäärä ja tarkoitus näkyväksi ja konkreettiseksi (puretaan haaste-möykät ihmisen mittaisiksi paloiksi, jotta niihin voidaan vaikuttaa)
- tuetaan yhteisötaitojen lisäämistä (paitsi perusihmissuhdetaidot, myös ryhmän käyttäytymistaidot ryhmänä; esim. yhteisö tukee keskinäistä kunnioittamista ja pitää huolen siitä, että kiitos annetaan sille, jolle se kuuluu)

rakenteiden osalta

- vahvistetaan todellista eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta → hallinnon kouluttaminen vuorovaikutukseen
- nostetaan esille muutkin käytettävissä olevat resurssit kuin raha
- ”miksi teemme näin”, ”entä jos” → kyseenalaistetaan omaa toimintaa rakentavasti ja haetaan uusia mielekkäämpiä ratkaisuita, mikä edellyttää sitä, että järjestetään aikaa ajattelemiselle
- lisätään vaikuttamisen laatua

toimintaryhmätyön osalta

- tuodaan toimijoiden käyttöön soveltavia yhteisötaitoja ja yhteisötaitoja lisääviä menetelmiä
- vahvistetaan luovuutta ongelmanratkaisussa: haetaan uusia näkökulmia esim. uusilta toimialoilta
- järjestetään aikaa ajatteluun ja asioiden hahmottamiseen (tarvitaan keskinäistä työnjakoa tiedon prosessointiin)
- lisätään toiminnan laatua
- toimitaan ihmisten parissa
- nostetaan toimintaryhmätyön profiilia ja nostetaan oma lippu salkoon yhteisöllisen kehittämisen symboliksi

7.2. Toiminnan ohjaaminen

Yritystä olla pitää -ohjelman toteutusalue ja hallinnointi

Yhdistyksen ja ohjelman toiminta-alue on Keski-Karjalan seutukunta (Kesälahti, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi). Miksi Keski-Karjala? Alueemme on tiivis ja poikkeava piirteiltään ja tarpeitaan naapurialueista. Seutukuntamme on paikallisten toimijoidemme luonnollinen toiminta-alue ja viiteryhmä. Seutukunnallamme on melkein 40 vuoden kokemus seutuyhteistyöstä. Seutukuntamme toimijoiden tukena on monipuolinen kehittäjien verkosto, jossa on edustettuna elinkeinojen kehittäminen, yhteisöllinen kehittäminen, koulutus, neuvonta ja tutkimus. Nämä organisaatiot ovat toiminta-alueeltaan keskikarjalaisia tai maakunnallisen organisaation seutukuntapäätteitä.

Olemme keskustelleet Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry:n ja Vaara-Karjalan Leader ry:n kanssa alueellisesta yhteistyöstä. Alueemme poikkeavat kuitenkin toisistaan niin paljon tarpeiltaan, tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan, että olemme päätyneet paikallislähtöisen toiminnan edistämiseksi toimintaryhmien väliseen yhteistyöhön alueiden yhdistämisen sijaan.

Jetinasta yhdistyksenä ja hallinnoijana

Yritystä olla pitää -ohjelman toteuttamista hallinnoi Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry. Yhdistyksemme on rekisteröity aatteellinen yhdistys. Sen tarkoituksena on sääntöjensä mukaan edistää maaseudun kehittämistä ja lisätä työllistymismahdollisuuksia maaseudulla. Yhdistys tukee erityisesti uutta, luovuuteen ja yhteistyöhön perustuvan toiminnan kehittämistä alueellaan. Yhdistyksemme toimii maaseudun kehittämisestä kiinnostuneiden aktiivisten kylien, yhdistysten ja yritysten yhteistyöorganisaationa ja tukee maaseudun kehittäjien yhteistoimintaa. Yhdistyksemme pyrkii myös tukemaan seutukunnan kansainvälistymistä. Jetinan säännöt liitteenä 10 (mukana voimassa olevat säännöt ja yhdistyksen yleisen kokouksen hyväksymä sääntömuutos 18.09.2006).

Yhdistyksemme jäseniksi voivat liittyä kaikki maaseudun kehittämistyöstä kiinnostuneet yksityiset henkilöt ja oikeuskelpoiset yhteisöt. Yhdistyksessämme on 18.9.2006 133 jäsentä, joista 92 on yksityisiä henkilöitä ja 41 yhteisöjäsentä (13 yritystä, 4 julkista organisaatiota ja 24 yhdistystä). Yhdistyksemme jäseniltä peritään vuosittain jäsenmaksu.

Yritystä olla pitää -ohjelman toteuttamista ohjaa Jetinan hallitus. Hallituksemme valitaan kerran vuodessa syyskokouksessa (puolet hallituksen jäsenistä vuosittain erovuorossa). Sääntöjen mukaan yhdistyksen hallituksessa on tasapuolisesti kuntien, yhteisöjen ja yksityisten edustajia, samoin hallituksen kokoamisessa noudatetaan alueellista tasapuolisuutta. Varsinainen jäsen ja varajäsen edustavat samaa taustaa kolmikantaperiaatteessa. Yhdistyksen hallituksessa on v. 2006 3 kuntajäsentä, 4 yhteisöjäsentä ja 3 yksityisten edustajajäsentä. Liitteessä 11 on esitetty Jetinan hallituksen kokoonpano v. 2006-7.

Hallituksemme apuna toimii ennakoarvointitiimi (mukana työntekijöitä, hallituksen jäseniä ja TE-keskuksen edustaja). Lisäksi hallitus nimeää tarvittaessa erilaisia työryhmiä – aiheet nousevat ajankohtaisista tilanteista. Tällaisia on ollut esim. maaseutusopimuksen paikallisesta soveltamisesta, kylätalojen kunnostamisen opastuksesta, Jetinan kehittämisestä työyhteisönä ja viimeisimpänä jaksamisen työryhmä. Työryhmissä on mukana paitsi hallituksen jäseniä ja työntekijöitä, myös ulkopuolisia asiaan liittyviä tahoja. Esim. jaksamisen työryhmässä on ollut mukana naapuritoimintaryhmien työntekijöitä ja ulkopuolinen konsultti.

Hankkeiden käsittely, valinta ja hanketoimijoiden tukeminen

Hankehakijoita pyydetään ottamaan mahdollisimman varhain yhteyttä Jetinan toimistoon ja heitä opastetaan hankkeiden kokoamisessa ja hankehallinnossa. Hankeideat, joita ohjelmasta ei voi rahoittaa, pyritään ohjaamaan muihin rahoituskanaviin.

Jetinan hallitus valitsee rahoitettavat hankkeet hankevalintakriteereiden ja ohjelman vuosittaisen/tarpeen mukaisen ohjaamisen perusteella. Hankkeiden valinnassa apuna on ennakoarvointiryhmän näkemykset.

Kuluvalla ohjelmakaudella olemme myöntäneet hankkeille tukia alle maksimitason. Hallitus on tehnyt linjauksia, joilla pidetään huolta hakijoiden tasapuolisesta kohtelusta. Olemme käsitelleet linjaukset erillään hankkeista ennen hankkeita hallituksen kokouksissa. Tarkastamme nämä linjaukset ennen ohjelmakauden alkua ja päivitämme niitä ohjelmakauden kuluessa uuden tilanteen tullessa esille.

Kuluvalla ohjelmakaudella suurin osa hankehakijoistamme on ollut uusia. Siksi olemme järjestäneet heille starttikoulutusta (lähinnä maksatuksista), tiedotuskoulutusta ja hankkeiden jälkihoitokoulutuksen. Koska tämän ohjelman toteuttamisessa pyrimme pysyviin tuloksiin, järjestämme yhdessä muiden toimijoiden kanssa koulutusta pysyvien rakenteiden toimintaedellytysten tekemisestä (toimintatavat, tuotteet, rahoitus ilman hankerahaa, jne.). Hanketoimijoiden joukossa on myös havaittavissa väsymistä, tavallisimmin töiden kasautuessa tai suhteiden mennessä solmuun. Hankimme ryhmämme käyttöön keinoja, joilla voidaan tukea motivaation ja voimien ylläpitämistä, ja käytämme niitä aktiivisesti hanketoimijoidemme kanssa (joko kahden kesken, tiimien kautta tai koulutuksella). Lisäksi järjestämme hankkeille toimialakohtaisia tapaamisia yhteyksien ja yhteistyön luomiseksi.

Jetinan oman toiminnan ohjaaminen

Jetinan roolina ohjelman toteuttamisessa on hankkeiden rahoittamisen lisäksi mm.

- erilaisten toimintojen liikkeelle laittaminen
- paikallisen omaehtoisen toiminnan tukeminen
- verkostojen kokoaminen
- paikallisen toimintaympäristön kehittäminen
- paikallisen toiminnan kytkeminen seutukunnalliseen ja laajempaan kokonaisuuteen

Tätä tehdään paitsi toimintarahalla, myös mahdollisilla koordinaatiohankkeilla ja vaiheistusmallin mukaisilla sopimuksellisilla hankkeilla.

Kuluvalla ohjelmakaudella yhdistyksellämme on ollut käytössä ohjesääntö. Tämä ohjesääntö on kuitenkin liian suppea ja käsittelee lähinnä työnjakoa. Siksi teemme seuraavaa ohjelmakautta varten toimintakäsikirjan, jossa toimintaryhmämme arvojen mukaan katsomme paitsi työnjakoa, myös oman toimintamme kehittämistä, yhteistyötapojamme ja toimijoiden virtaantumisen tukemista – haemme laatua ja resurssien optimoimista. Tätä käsikirjaa päivitetään ohjelmakauden kuluessa.

Käskynkkää-ohjelman toteuttamisessa olemme kunakin vuonna nostaneet esille teeman, johon syvennymme ja seuraavina vuosina olemme hyödyntäneet näitä ”oppeja”. Näitä teemoja ovat olleet mm.

- osallisuus (2003), jolloin kehitettiin ”**Kolmen sivun kyläsuunnitelma**”, ”**Kyläkarta**” (kyläkarta on tietokantapohja kyläsuunnitelmista, jonka avulla voidaan tarkastella kehittämistavoitteita teemoittain, kylittäin, kunnittain, seutukunnittain) ja ”**Jetinaklubit**” (konkreettiset ihmisen mittaiset neuvottelut, jotka johtavat sopimiseen asianosaisten kesken asioiden edistämiseksi)
- keskusteluttaminen (2004), jolloin kehitettiin ”**Ympäristöfoorumi**” (toimintatapa, jossa yhdessä sovittua arjen kestävän kehityksen toimintaohjelmaa viedään eteenpäin puolivuositain järjestettävässä kaikille avoimessa keskustelutilaisuudessa ja jossa sovitaan, mitä tehdään ja seurataan asioiden toteutumista), ”**Kriittisen massan kokoaminen**” (toimintatapa, jossa tietyn asian saavuttamiseksi yhdistetään yhdistysten vahvuus jalkautua ja koota kriittinen massa viranomaisresursseihin) ja ”**Kehittämishankkeiden vaiheistusmalli**” (sopimus pohjainen hankkeiden toteuttaminen, olennaista hankkeiden palikoiminen toiminnallisiin tavoitteellisiin kokonaisuuksiin ja rahaliikenteen sitominen palikoiden vamiiksi saamiseen)
- toinen toisemme hyväksi (2005), jolloin lähdettiin kehittämään **NVC-menetelmää kehittämistyössä** (NVC eli Non-Violent Communication) perustuu kuuntelemiselle, jossa tunteet ja tarpeet kytketään toisiinsa. Tämä menetelmä on kokeiluissa osoittautunut tehokkaaksi ja nopeaksi tavaksi päästä kiinni todellisiin tarpeisiin yleistason ilmausten sijaan (yleistasolla piilee vääryymmärryksen vaara)) ja **panostaminen pysyviin vaikutuksiin**
- realistinen tulevaisuuden usko (2006), jolloin lähdettiin kehittämään **kestävän kehityksen ajattelutapaa hanke- ja ohjelmatyössä** (jatkoa pysyvien vaikutusten ohjelmatyön mallille) Jatkamme tätä teemakohtaista oman toiminnan kehittämistä **Yritystä olla pitää** -ohjelman toteuttamisen tukena. Kehitämme edelleen myös kestävän kehityksen ajattelutapaa hanke- ja ohjelmatyössä. Ensimmäiset omat kokemuksemme viittaavat siihen, että tämä menettelytapa nostaa selkeämmin esille toiminnan vaikutusten puntaroinnin, antaa hankkeille tilaa keskittyä siihen, mikä on kestävän kehityksen kannalta tärkeintä, antaa hallituksen jäsenille paremman tilan osallistua hankkeiden ja toiminnan arviointiin omasta näkökulmastaan ja antaa selkeämmän kokonaiskuvan ohjelman suunnan ohjaamisesta ja odotettavissa olevasta toiminnasta.

Yritystä olla pitää -ohjelman toteuttamisen aikana panostamme ryhmän osaamisen vahvistamiseen erityisesti virtaantumiseen (= jaksamisen tukemisen) ja uuden hakemiseen osalta (ideoita haetaan muilta toimialoilta – luovuuden lähtökohta). Kehitettäviä asioita ovat mm.

- vaiheistusmallin edelleen kehittäminen muiden Etelä- ja Pohjois-Karjalan ryhmien kanssa
- kestävän kehityksen ajattelutavan edistäminen hanke- ja ohjelmatyössä
- yhteisöllisten taitojen edistäminen
- NVC (nonviolent communication) hankesuunnittelun työkaluna (ensimmäiset kokeilut ovat lupaavia: menetelmä on nopea ja empaattinen tapa saada todelliset henkilö- ja yhteisökohtaiset tarpeet esille ja niiden kokoamiseksi yhteiseksi tahdoksi)
- ennakkointi hanketyökaluna (miten tulevaisuusajattelua vahvistetaan hanketoiminnassa)
- heijastevaikutusten huomioiminen kehittämistyössä (miten hankkeista saadaan mahdollisimman suuri välillinen hyöty – ”minun hyötyni on muidenkin hyötyä” ajattelun kehittäminen)

7.3. Yritystä olla pitää hallinto

Jetinan toimitilat sijaitsevat Kiteen keskustassa samassa rakennuksessa kuin Keski-Karjalan Kehitys Oy:n toimitilat. Asiakkaiden näkökulmasta tämä on helposti saavutettavissa ja samalla voi asioida sekä Jetinan että Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy:n toimistoissa.

Toimintaryhmän henkilöstöksi palkataan toiminnanjohtaja (kehittämistoiminnan vastuu) ja hallintovastaava (hallinnollisen toiminnan vastuu). Lisäksi palkkaamme tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan tilapäisiin toimeksiantoihin tai projektitehtäviin henkilöstöä. Tarjoamme myös työharjoittelumahdollisuuksia sekä opiskelijoille että työttömille työelämään valmentautumisessa.

Toiminnanjohtajan tehtäviin kuuluu toiminnan yleinen ohjaaminen ja ohjelman toteuttamisen ohjaaminen hallituksen päätösten mukaan. Toiminnanjohtaja valmistelee hankkeet päätöksentekoa varten toimijoiden ja ennakoarvointitiimin kanssa ja vie ne edelleen hallitukseen ja viranomaisille. Lisäksi toiminnanjohtajan tehtäviin kuuluu toimintaryhmän toinen rooli eli osallistuminen seutukunnan kehittämistoimintaan ja kehittämistoiminnan liikkeelle laittamiseen sekä yhteistyö kumppaneidemme kanssa. Hallintovastaavan tehtäviin kuuluu yhdistyksen taloushallinto, hankkeiden maksatukset, raportointitietojen kokoaminen ja analysoiminen (analysointi yhdessä toiminnanjohtajan ja hallituksen kanssa) sekä tiedotusaineiston kokoaminen. Kirjanpidon hoitaa ryhmien välisenä yhteistyönä Joensuun Seudun Leader ry:n hankesihteri. Ostamme tiedotuspalveluita ryhmien välisenä yhteistyönä Joensuun Seudun Leader ry:n tiedottajalta. Hallinnoinnissa varaudutaan koordinaatiohankkeiden ja sopimuksellisten vaiheistusmallihankkeiden käyttöön.

Hallinnoinnin tehostamiseksi pyrimme yhdessä Pohjois-Karjalan TE-keskuksen kanssa kehittämään sähköistä asiointia, mikä helpottaisi hankkeiden seurantaa niin toiminnallisesti kuin taloudellisestikin. Hallintobyrokratian keventämiseksi pyrimme etsimään uusia käytäntöjä (vrt. kehittämishankkeiden vaiheistusmallikokeilu kuluvalle ohjelmakaudella).

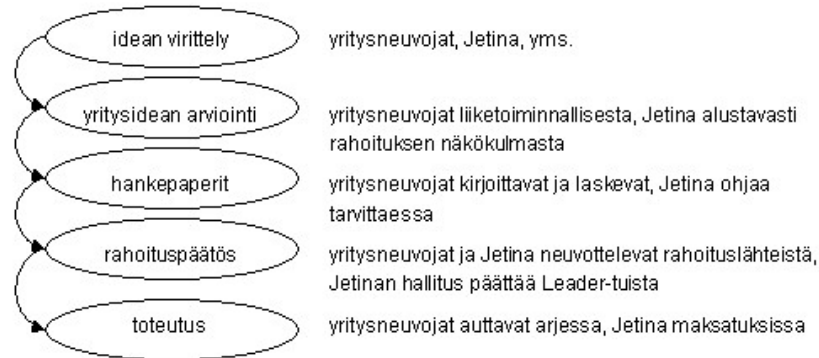
Hallitustyöskentelyssä kiinnitetään huomiota hallituksen kolmikannan ja alueellisen edustavuuden lisäksi hallituksen jäsenten vaihtuvuuteen. Hallituksen päätöksenteossa on olennaista avoimuus. Hankkeet pyritään valmistelemaan hallituksen tarkemman ohjeistuksen mukaan niin, että ne ovat rahoituskelpoisia hallituksen käsittelyyn tuotaessa (toki hakija päättää, mitä hakemukseen laittaa).

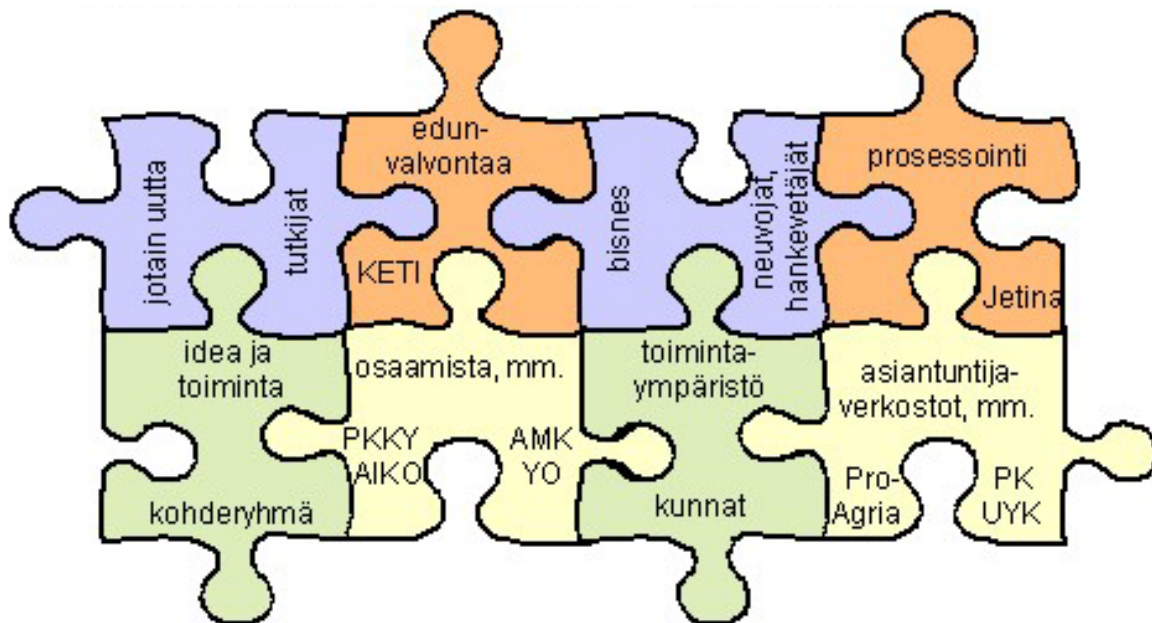
7.4. Panostaminen yhteistyöhön ohjelman toteuttamisen tukemisessa

Yhteistyö seutukunnalla ohjelman toteuttamisessa

Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETIn (seudullinen elinkeino-yhtiö, jonka yhteydessä toimivat seudulliset yrityspalvelut) vastaa seutukunnan elinkeinojen kehittämistä. KETI:llä on kaksi yritysneuvojaa ja lisäksi toimialakohtaisten hankkeiden hankevetäjät. Yhteistyö KETIn kanssa toimii seuraavasti:

Teemakohtaisen kehittämisen osalta seutukuntamme eri toimijoiden yhteistyö on seuraavanlaista:

Yhteistyökumppaneiden joukko kootaan teemasta riippuen. Esimerkiksi arjen teknologian työryhmässä on ollut mukana Jetinan lisäksi yrittäjiä, KETIn ja AIKOn väkeä ja keksintöasiamies. Keski-Karjalan maaseutuohjelmassa on myös määritetty itse kunkin rooli eri osioiden toteuttamisessa.

Sekä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän ammattiopiston ja aikuisopiston että Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Kiteen koulutusohjelmien kanssa tehdään yhteistyötä niin osaamisen lisäämiseksi kuin uusien toimintamallien tuomiseksi seutukunnalle. Oppilaitosten kanssa jatketaan myös kansainvälistä yhteistyötä maaseudun kehittämiseen liittyvässä oppimisen ja käytännön yhdistämisessä. Näiden oppilaitosten kanssa on tehty yhteistyösopimusluonnos yhteistyöstä vuosille 2007-2013.

Yhteistyö Pohjois- ja Etelä-Karjalan muiden toimintaryhmien kanssa

Yhteistyö Pohjois-Karjalan muiden toimintaryhmien kanssa on ollut kuluvalle ohjelmakaudella erittäin tiivistä ja antoisaa. Samoin yhteistyö Etelä-Karjalan toimintaryhmien kanssa on tiivistymässä ja konkretisoitumassa. Uutena olemme aloittamassa yhteistyön Piällysmies ry:n kanssa.

Yritystä olla pitää yhteistyössä Etelä- ja Pohjois-Karjalan toimintaryhmien kanssa:

- toimijoiden luontevien yhteyksien välittäminen (esim. Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry:n ohjelman kanssa yhteisiä teemoja ovat lähidemokratia, nuoret, kulttuuriammatillaisuus ja Vaara-Karjalan Leader ry:n ohjelman kanssa ihminen ja asuminen, ympäristö sekä elinkeinot ja yrittäminen)
- maaseutuvaikuttaminen (erilaiset eri toimijoita yhdistävät foorumit, kuten asumis- ja palvelufoorumi Pohjois-Karjalassa)
- toimintamallien kehittäminen yhdessä
- toimintaryhmien keskinäinen ”erikoistuminen”

Yhteistyötä samalta pohjalta viedään eteenpäin myös muiden toimintaryhmien kanssa.

Yritystä olla pitää hallinnollisessa yhteistyössä Pohjois- ja Etelä-Karjalan toimintaryhmien kanssa

- yhteinen tiedottaminen ja tiedonkeruu ja arviointi
- keskinäinen lomittaminen ja ryhmistä laajempi yhteinen työyhteisö
- meidän kaikkien virtaantumisen tukeminen
- kehittävät keskinäiset keskustelut tällä tai laajemmalla porukalla
- oman osaamisen kehittäminen ja keskinäinen erikoistuminen sekä uusien kehittämiseen liittyvien menetelmien kokeilu
- kokemusten vaihtaminen niin työntekijä-, hallitus- kuin toimijatasollakin

Yhteistyö Pohjois-Karjalan TE-keskuksen ja viranomaisryhmän kanssa

Pohjois-Karjalan TE-keskuksen kanssa olemme keskustelleet työnjaosta hankkeiden rahoittamisessa. **Yritystä olla pitää** -ohjelmamme pääroolit suhteessa maakunnalliseen rahoitukseen ovat täydentävyys, paikallisuus, kokeilevuus ja liikkeelle laittaminen (aloittava toiminta).

Pohjois-Karjalan viranomaisryhmä, jossa on ollut edustettuna toimintaryhmien lisäksi Pohjois-Karjalan TE-keskuksen eri osastot, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Itä-Suomen lääninhallitus ja Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, toimii paitsi hankkeiden kommentoijana, myös asioiden keskustelu- ja ideointifoorumina. Tätä kehitetään edelleen ohjelmakaudella 2007-2013. Tämän rinnalle ollaan kehittämässä Pohjois-Karjalan maaseudun kehittämistä pohtivaa ja ohjaavaa maakunnallista toimijoiden ryhmää.

Yhteistyö Pohjois-Karjalan maakunnan muiden toimijoiden kanssa

Yritystä olla pitää -ohjelman toteutuksessa pyritään hakemaan kokemuksia ja osaamista myös muilta toimijoilta eli ollaan avoimia yhteistyölle.

Pohjois-Karjalan asumis- ja palvelufoorumien toiminnan käynnistäminen on esimerkki laaja-alaisesta yhteistyöstä maakunnan sisällä ja eri tasoilla toimintojen synkronoimiseksi. Asumis- ja palvelufoorumissa ovat mukana toimintaryhmien edustajien lisäksi kylien, kuntien, maakuntaliiton, TE-keskuksen ja Joensuun yliopiston edustajat.

Pohjois-Karjalan naisten voimavarakeskuksen kanssa on sovittu alustavasti seuraavista yhteistyön paikoista: Naistentalojen toiminnan kehittäminen, Pohjois-Karjalan toimintaryhmien osallistuminen resurssikeskussuunnitelmien tekemiseen, naisyrittäjyyden ja sisäisen yrittä-

yyden edistämisfoorumi, yhdistysten business-ajattelun kehittäminen ja kolmannen sektorin taloudellisen toiminnan edistäminen, sukupuolten välisten erojen hyödyntämisen edistäminen, sisäinen yrittäjyys oman uran tukena sekä jaksamisen ja henkisen hyvinvoinnin edistäminen.

Pohjois-Karjalan Kylät ry:n ja Maaseudun Sivistysliiton Pohjois-Karjalan aluejärjestön kanssa tehdään yhteistyötä kylien ja yhteisöjen asioiden edistämiseksi. Pohjois-Karjalan kyläohjelma on valmistunut samaan aikaan tämän ohjelman kanssa. Osana tätä yhteistyötä on mahdollisen seutukunnallisen kyläasiamiehen järjestäminen Keski-Karjalaan sekä välittäjäorganisaatiotoiminta.

Joensuun yliopiston ja Helsingin yliopiston (Mikkeli) kanssa on tehty koulutuksellista yhteistyötä ja se tulee jatkumaan tulevan ohjelmakauden aikana. Lisäksi tarkoitus on laajentaa yhteistyö opinnäytetöihin, joille aiheita haetaan Keski-Karjalasta.

Yhteistyö kestävän kehityksen ajattelutavan mallintamisessa ohjelma- ja hanketyöhön käytännön tasolla

Yhdessä

- Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry:n
- Joensuun yliopiston
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen
- Pohjois-Karjalan AMK:n Kiteen toimipisteiden
- paikallisten valtuutettujen ja kansanedustajien kanssa

kehittämme kestävän kehityksen mallia paikallisen päätöksen teon ohjaamiseen. Toimintaryhmätyö tarjoaa oivan kokeilualustan ja mallia on mahdollista laajentaa muidenkin toimijoiden päätöksentekoon.

Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen kanssa on alustavasti ollut keskusteluja kestävän kehityksen ajattelutavan mallintamisen kehittämiseksi hanketoiminnalla (YTR-rahoituksen hakeminen).

Pohjois-Karjalan AMK:n Kiteen maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman kanssa kokeilemme kestävän kehityksen mallia opiskelijatyössä kansainvälisen opiskelijaryhmän kanssa syksyllä 2006. Olemme alustavasti sopineet yhteistyöstä Pohjois-Karjalan AMK:n Kiteen toimipisteen maaseutu- ja ympäristöteknologiayksiköiden kanssa paitsi kestävän kehityksen mallin kehittämiseksi käytännössä, myös mahdollisen OPM-rahoituksen hakemisesta tälle toiminnalle (koulutustyyppinen hanke).

7.5. Tiedottaminen

Yritystä olla pitää -ohjelman tiedottamisessa noudatamme avoimuutta, jonka osana ovat selkeät pelisäännöt hanketoiminnassa. Teemme tiedottamista ”tarkasti, herkästi ja vammauttamatta” –periaatteella sekä mahdollisimman arkikielisesti. Pyrimme tiedottamisella paitsi kertomaan omasta ja hanketoimijoidemme toiminnasta, myös nostattamaan maaseudun kehittämiseen liittyvistä asioista keskustelua.

Tiedotamme paikallisille toimijoille tiedotamme paikallismedian kautta (sekä yleisiä asioita että hankekohtaista tiedottamista). Lisäksi teemme täsmäesitteitä eri toimijoita silmällä pitäen ja esittelemme toimintaryhmätyötä paikallisissa tapahtumissa.

Pohjois-Karjalan ja Etelä-Karjalan muiden toimintaryhmien kanssa teemme PikkuKukkuulehteä, joka kertoo rahoitetuista hankkeista ja maaseudun kehittämisestä. Lehteä jaetaan

yhdistysten jäsenille, hankkeille, sidosryhmille ja yhteistyökumppaneille sekä paikalliselle medialle.

Jetinan nettisivuista kehitetään palvelusivustoja, joista saa tietoa paitsi hanketoiminnasta ja ohjelman etenemisestä, myös seutukunnalla esille nousseista teemoista. Teemasivuja toimitamme yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa (vrt. kunta kumppanina sivut Kiteen kaupungin kanssa ja ympäristöfoorummin sivut useamman toimijan kanssa).

Jetinan omien nettisivujen lisäksi teemme yhdessä muiden Pohjois-Karjalan toimintaryhmien kanssa maakunnallisen www-portaalin ja yhteisen hankerekisterin.

Yhteistyökumppaneitamme ja sidosryhmiämme pidämme ajantasalla sekä suorilla henkilökohtaisilla kontakteilla että tiedotteilla ja tiedotustilaisuuksilla.

7.6. Ohjelman resursoiminen

7.6.1. Taloudelliset resurssit

Yritystä olla pitää -ohjelman ohjelmakanavien keskinäinen painoarvo on arvioitu seuraavaksi:

Kanavat	osuus
- Elinkeinokanava	37 %
- Asumisen ja palveluiden kanava	15 %
- Lähidemokratiakanava	7 %
- Nuorisokanava	7 %
- Kulttuurin ja viihtyisyyden kanava	7 %
- Yhteisen ympäristön kanava	8 %
- Alueiden välinen yhteistyö	18 %
Yhteensä	100 %

Elinkeinokanavan rahoitus jakautuu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjoihin 1 ja 3 . Yhteisen ympäristön kanavan rahoitus jakautuu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjoihin 2 ja 3. Muiden kanavien rahoitus kohdistuu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjaan 3. Lisäksi kaikkia kanavia voidaan rahoittaa toimintalinjan 4 alueiden välisestä osiosta.

Yritystä olla pitää -ohjelman rahoitusraami on seuraavaa:

EMOTR-TL	€
Toimintalinja 1	129 000
Toimintalinja 2	52 000
Toimintalinja 3	3 324 000
Toimintalinja 4	1 663 000
- alueiden välinen	773 000
- toimintaraha	890 000
Ohjelma yhteensä	5 168 000

Ohjelman rahoitus on seuraava:

Rahoitussuunnitelma	%	€
Yksityinen rahoitus	35 %	1 819 050
Julkinen rahoitus	65 %	3 170 950
- josta EU ja valtio (80 %)	52 %	2 677 074
- josta kunnat (20 %)	13 %	671 876
Yhteensä		5 168 000

Liitteenä 12 on arvio ohjelmakanavien rahoituksen jakautumisesta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteiden mukaan.

Ohjelman kuntaraha kootaan ohjelman toteuttamisalueen kunnilta. Kuntaraha jaetaan kuntien asukasluvun mukaisessa suhteessa ja kunnat maksavat kuntarahan vuosittain könttänä Jetinalle.

Seuraavan ohjelmakauden aikana toteutamme tätä ohjelmaa ja rooliamme Keski-Karjalan maaseutuohjelman edistämisessä muitakin kanavia kautta. Olemme esimerkiksi saaneet ESR-rahoitusta ”Uraa uurtamassa” –työllistämishankkeelle vuosille 2006-2007. Hankkeen toteutuksessa on mukana Keski-Karjalan työvoimatoimisto, seutukuntamme kuntia ja yhdistyksiä.

Varaudumme hakemaan seuraavalla ohjelmakaudella myös ESR-välittäjäorganisaatio-rahoitusta yhdessä Pohjois-Karjalan muiden toimintaryhmien ja mahdollisesti muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi hankkeita ohjataan hyödyntämään hankkeen ulkopuolella työllistämismäärärahoja työttömien työtöiläisyyksien edistämiseksi.

Valmistelemme yhdessä Pohjois-Karjalan muiden toimintaryhmien kanssa kalataloustoimintaryhmäksi hakeutumista.

7.6.2. Muut resurssit

Hyödynnämme ohjelman toteuttamisessa edellä kuvatun yhteistyön ja rahallisten resurssien lisäksi myös seuraavia resursseja ja niiden vahvistamista ohjelman toteuttamisessa:

Toimija- ja osaamisresurssit (hallitus, työntekijät, hanketoimijat)

- monialainen osaaminen, luovuus
- yhteisöllisten taitojen edistäminen
- ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen
- kestävän kehityksen ajattelutavan kehittäminen

Yhteistyökumppaniresurssit

- yritysneuvontaverkosto
- yhteisöllisten toimijoiden verkostot
- lähidemokratiaverkosto
- kirjanpitäjäverkosto
- yhteistyön tiivistäminen paikallisten viranomaisten kanssa

Toimintataparesurssit

- toimijoiden yhteen saattaminen ja yhteistyön ja kumppanuuden rakentaminen (jetinaklubien toimintatavan jatkaminen)
- joukossamme asenne: olemme yhteisön palvelija, lähimahdollistaja ja kehittäjä
- toimijoiden jaksamisesta / hyvinvoinnista huolehtiminen
- kerrannaisvaikutusten hyödyntäminen
- pyrkimys asioiden yksinkertaistamiseen
- maaseutuvaikuttaminen: avoimuus ja asioiden nostaminen keskusteluun
- nettisivumme palvelusivuina
- positiivinen asenne, leikkimielisyys ja ilo (kts. liite 13)

8. Yritystä olla pitää -ohjelman liitteet

1. Käskynkkää-ohjelmasta rahoitettujen hankkeiden kytkeytyminen seutukunnan tulevaisuuteen
2. Kooste Keski-Karjalan kylien olemassa olevista kyläsuunnitelmista
3. Nuorisokyselyraportti
4. Yhteenveto Keski-Karjalan seutukunnan kehittämisohjelmista ja niiden pääsisällöstä
5. Jetinan hankearvioinnissa kokeilema kestävän kehityksen arviointipohja
6. Kestävän kehityksen tasearvio, alkutaival-versio
7. Arvio indikaatiivisista tavoitteista ohjelmakanavittain
8. Jetinan hallituksen priorisointipohja v. 2006 liittyen Käskynkkää-ohjelmaan
9. Toimintaryhmän toimintastrategiat -SWOT
10. Jetinan säännöt
11. Jetinan hallituksen kokoonpano v. 2006
12. Arvio ohjelmakanavien rahoituksen jakautumisesta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteiden mukaan
13. Toiminnan iloa

